

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA**

Evidenčné číslo: 101002/B/2024/36122358759718660

**POMOC VLÁDY SR POČAS FINANČNEJ KRÍZY, COVID
KRÍZY A ENERGETICKEJ KRÍZY VO VYBRANOM
ODVETVÍ**

Bakalárska práca

2024

Martin Malák

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

**POMOC VLÁDY SR POČAS FINANČNEJ KRÍZY, COVID
KRÍZY A ENERGETICKEJ KRÍZY VO VYBRANOM
ODVETVÍ**

Bakalárska práca

Študijný program: Ekológia a právo
Študijný odbor: EKONOMIA A MANAŽMENT
PRÁVO
Školiace pracovisko: Katedra ekológie
Národohospodárska fakulta
Vedúci záverečnej práce: Ing. Karol Trnovský, PhD.

Bratislava 2024

Martin Malák

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracoval samostatne, a že som uviedol všetku použitú literatúru.

V Bratislave, dňa 2024

.....

(podpis študenta)

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcel pod'akovať vedúcemu mojej bakalárskej práce, Ing. Karolovi Trnovskému, PhD., za usmernenie počas celého akademického roka, cenné rady a pomoc pri vyhotovení tejto záverečnej práce

ABSTRAKT

MALÁK, Martin: *Pomoc vlády SR počas finančnej krízy, covid krízy a energetickej krízy vo vybranom odvetví* – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra ekonómie. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Karol Trnovský, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2024, 49 s.

Záverečná práca je vypracovaná na tému *Pomoc vlády SR počas finančnej krízy, covid krízy a energetickej krízy vo vybranom odvetví*. Cieľom záverečnej práce bolo porovnanie dopadu jednotlivých kríz na spoločnosť vo vybranom odvetví. Zvolené odvetvie bolo odvetvie strojárstva SR. Prvá kapitola záverečnej práce bola zameraná na výklad problematiky cyklického vývoja ekonomiky. V rámci prvej kapitoly sú prebraté fázy ekonomických cyklov, hospodárska politika, stabilizačná politika a legislatívna činnosť. Záver prvej kapitoly rozoberá názory ekonomických škôl na cyklický vývoj ekonomiky a vládne zásahy. V rámci druhej kapitoly boli rozobrané jednotlivé krízy a uvedené príčiny ich vznikov a ich dopady na svetovú ekonomiku a na hospodárstvo SR, s následným zameraním sa na strojárské odvetvie hospodárstva. Záver druhej kapitoly tvoria legislatívne kroky vlád SR počas kríz, kde konkretizujeme jednotlivé vládne opatrenia. Tretia kapitola determinuje konečné a čiastkové ciele, a určuje metodiku práce, ktorá bola využívaná pri jej zhotovovaní. Štvrtá kapitola, ktorá je zároveň aj praktická časť bakalárskej práce, sa venuje analýze dopadov jednotlivých kríz na vybranú spoločnosť v strojárskom odvetví, a následné dopady sú s použitím komparácie vyhodnotené. V poslednej časti hodnotíme celkovú štátnu pomoc z hľadiska efektívnosti a objemnosti k danej spoločnosti.

Kľúčové slová: finančná kríza, covidová kríza, energetická kríza, vláda SR, ekonomický cyklus, hospodárska a stabilizačná politika, legislatívna činnosť, interné opatrenia spoločnosti

ABSTRACT

MALÁK, Martin: *Government assistance during the financial crisis, covid crisis and energy crisis in a selected sector* – University of Economics in Bratislava. Faculty of Economics and Finance; Department of Economy – Supervisor : Ing. Karol Trnovský, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2024, 49 p.

The final thesis is elaborated on the topic Government assistance during the financial crisis, covid crisis and energy crisis in a selected sector. The aim of the thesis was to compare the impact of each crisis on the company in the selected sector. The chosen industry was the engineering sector of the Slovak Republic. The first chapter of thesis was focused on the interpretation of the issues of cyclical development of the economy. Within the first chapter, the phases of economic cycles, economic policy, stabilization policy and legislative activity are discussed. The conclusion of first chapter discusses the views of economic schools on the cyclical development of the economy and government intervention. The second chapter discusses the various crises and the causes of their origins and their impact on the world economy and the Slovak economy, with the legislative actions of the Slovak governments during the crises, where we specify the individual government measures. The third chapter determines the methodology of the thesis that was used in its production. The fourth chapter, which is also the practical part of the bachelor thesis, is devoted to the analysis of the impact of each crisis on a selected company in the engineering sector, and the subsequent impacts are evaluated using a comparison. In the last part we evaluate the overall government aid in terms of effectiveness and volume to the company in question.

Keywords: financial crisis, covid crisis, energy crisis, government of the Slovak Republic, economic cycle, economic and stabilization policy, legislative activity, internal measures of the company

Obsah

Zoznam grafov a tabuliek	9
Úvod.....	10
1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	11
1.1. Ekonomický cyklus – definícia, fázy	11
1.2. Hospodárska politika, stabilizačná politika a legislatívna činnosť.....	13
1.2.1. Hospodárska politika	13
1.2.2. Stabilizačná politika.....	13
1.2.3. Legislatívna činnosť.....	14
1.3. Názory ekonomických škôl na cyklický vývoj ekonomiky a vládne zásahy	15
1.3.1. Začiatky teórií hospodárskych cyklov	15
1.3.2. Inovačná teória ekonomického cyklu a Rakúska škola – metodologický prístup a teória hraničnej užitočnosti	16
1.3.3. Keynesova teória hospodárskeho cyklu.....	18
1.3.4. Monetaristická teória ekonomického cyklu	19
1.3.5. Nová klasická ekonómia	20
1.3.6. Neokeynesovci.....	21
2. Finančná kríza, Covidová kríza, Energetická kríza a súčasný stav.....	22
2.1. Príčiny vzniku jednotlivých kríz a ich dopad na svetovú ekonomiku.....	22
2.1.1. Finančná kríza (2008-2009).....	22
2.1.2. Covidová kríza	24
2.1.3. Energetická kríza	25
2.2. Dopady kríz na hospodárstvo SR a strojárské odvetvie hospodárstva SR	26
2.3. Legislatívne kroky vlády SR počas kríz.....	30
3. Cieľ práce, metódy skúmania a metodika práce	34
4. Výsledky práce	37
Záver	46
Zoznam použitej literatúry	47

Zoznam grafov

Graf č. 1: Ekonomický cyklus	13
Graf č. 2: Vývoj produkcie tržieb, zamestnanosti a produktivity práce z tržieb v strojárstve v rokoch 2008-2010	28
Graf č. 3: Graf podielu príspevku štátu pre vytvorenie znevýhodneného pracovného miesta na hospodárskom výsledku spoločnosti za rok 2009.....	39
Graf č. 4: Jednotlivé čiastky paušálnych príspevkov (štátnych pomoci) v roku 2020	41
Graf č. 5: Celkový a percentuálny podiel paušálneho príspevku na hospodárskom výsledku spoločnosti PMR s.r.o.	42
Graf č. 6: Jednotlivé čiastky štátnych energodotácií za plyn v roku 2023	44
Graf č. 7: Podiel poskytnutých energodotácií (za ceny plynu) od štátu na hospodárskom výsledku spoločnosti za rok 2023.....	44

Úvod

Krízy ktoré vplývajú na hospodárstvo sa vyvíjajú v čase. Vznikajú na základe rôznych príčin, a spôsobujú rôzne dopady na spoločnosť. Je veľmi dôležité z hľadiska budúcnosti aby jednotliví ľudia alebo štáty poznali príčiny vzniku kríz a ich dôsledky. Na základe toho môžu efektívne reagovať či už v rámci prevencie, alebo následnej reakcie. V poslednej dekáde sme boli svedkami troch kríz, ktoré poznačili či už spoločnosť, alebo chod hospodárstva. Dôležité z týchto kríz je zobrať si ponaučenie a vyhodnotiť aká bola reakcia na danú problematiku. Cieľom tejto bakalárskej práce je snaha opísať ako posledné tri najzávažnejšie krízy postihli svetové aj slovenské hospodárstvo z makroekonomického hľadiska. Z mikroekonomického hľadiska sa snaží priblížiť reakciu konkrétneho subjektu na dané krízy, so špeciálnym zameraním na vládnu pomoc SR danému subjektu.

Pre naplnenie stanoveného cieľa sme si zvolili 4 obsahové kapitoly. Teoretický základ pre pochopenie problematiky cyklického vývoja ekonomiky je obsiahnutý v prvej kapitole. Táto kapitola nám dá historicko-výkladový pohľad na to, ako sa rôzne ekonomické školy pozerali na otázku cyklického vývoja ekonomiky. V druhej kapitole sa zameriavame na opis troch hlavných kríz ktoré ovplyvňovali svetovú ekonomiku, a zároveň ekonomiku Slovenskej republiky. Ide o Finančnú krízu, Covidovú krízu a Energetickú krízu. V rámci tejto kapitoly sa venujeme opisu dopadov jednotlivých kríz na svetové hospodárstvo, následne na hospodárstvo SR, a potom sa špeciálne zameriavame na vybrané strojárské odvetvie v Slovenskej republike. Záver tejto kapitoly tvorí opis legislatívnych krokov vlády SR počas jednotlivých kríz, kde sa pozeráme na reakciu vlády SR a jej pomoci subjektom v hospodárstve SR, ktoré sa snažili prekonávať negatívne dôsledky jednotlivých kríz. V tretej kapitole máme definovaný cieľ práce a zároveň opisujeme akými metodologickými postupmi bola táto bakalárska práca vypracovaná. Záverečná je štvrtá kapitola, ktorá zároveň tvorí aj praktickú časť. V tejto časti máme vybraný subjekt – spoločnosť v strojárskom odvetví, na ktorej skúmame dopady jednotlivých kríz. V súvislosti so skúmaním dopadov kríz sa zameriavame taktiež na pozorovanie reakcie danej spoločnosti na jednotlivé krízy, a zároveň analyzujeme a hodnotíme pomoc vlády SR vybranému subjektu. Na záver je zhodnotenie jednotlivých pomoci, a ich vzájomné porovnanie a finálne vyhodnotenie ich efektívnosti vzhľadom k danému subjektu.

1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Problematika cyklického vývoja ekonomiky sa do vzniku globálnej finančnej a hospodárskej krízy zdala byť viac menej teoretickou otázkou, patriacou skôr do učebníc ekonómie, ako bezprostrednou realitou a výzvou súčasnosti. Po prekonaní Svetovej hospodárskej krízy v 30. rokoch 20. storočia, a nástupu opakovania hospodárskeho poklesu, hospodárskej recesie menšieho alebo väčšieho rozsahu na pravidelnej báze sa ekonómovia rozhodli dať do centra svojej pozornosti otázky týkajúce sa hospodárskych a finančných kríz, ako aj výkyvov ekonomickej výkonnosti krajín. Do popredia sa preto dostáva teória ekonomických cyklov, ktorá objasňuje z viacerých pohľadov cyklický vývoj ekonomiky, či už so zameraním na svetovú, alebo ekonomiku jednotlivých krajín.¹

1.1 Ekonomický cyklus – definícia, fázy

Pojem cyklus pochádza z latinského slova *cyclus*, resp. z gréckeho slova *kyklos*, a znamená kruh, pravidelne sa opakujúcu zmenu. Ekonomická veda vymedzuje pojem cyklus viacerými spôsobmi. Pôvodne sa v ekonomickej literatúre uvádzalo, že cyklický vývoj má pravidelne sa opakujúci a predvídateľný priebeh. Analýza histórie ekonomických cyklov dokázala, že ekonomické výkyvy nemajú žiadnu pravidelnú periodicitu a je takmer nemožné ich včas a presne predvídať.

Ekonomický cyklus môžeme charakterizovať ako striedanie vzostupných a zostupných fáz vývoja ekonomiky okolo dlhodobého vývojového trendu ekonomiky, ktorým je dlhodobý vývoj potencionálneho produktu. Ekonomický cyklus je tvorený štyrmi fázami : dve základné fázy – expanzia a recesia, a dve ohraničujúce fázy – dno a vrchol. Každá z týchto jednotlivých fáz spôsobuje vo výsledku rôzne poruchy a šoky v ekonomike. Náhodnosť mnohých činiteľov, ktoré ovplyvňujú cyklus, vytvára do značnej miery aj náhodný a nepravidelný charakter týchto cyklov. Tento problém tvorí dnes jeden z najzávažnejších sporov ekonomickej politiky. Niektorí ekonómovia zastávajú názor, že ekonomické kolísania sú prirodzené, a preto netreba do toho javu zasahovať, iní sú, naopak za aktívne zasahovanie štátu až po samotnú kontrolu cyklov.²

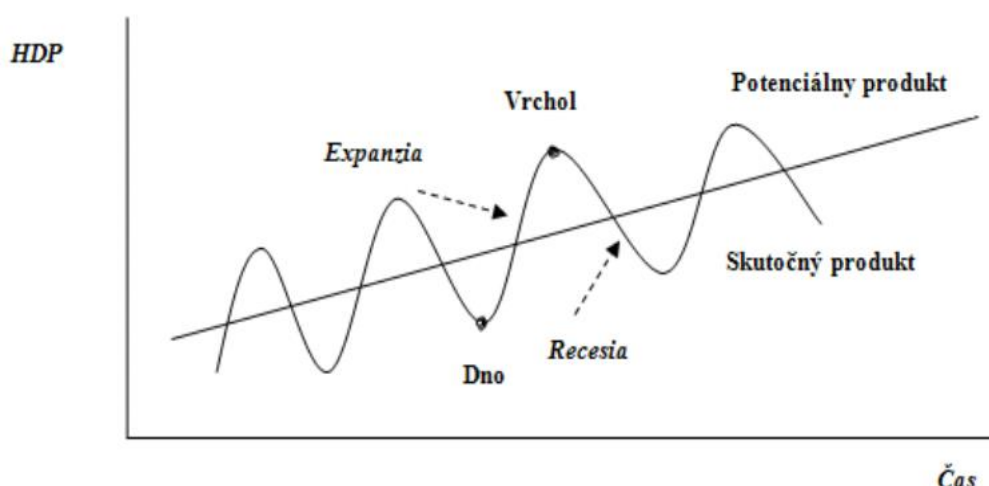
¹ MATOUŠKOVÁ, Eleonóra a kol. *Hospodársky Cyklus : Ekonomické, sociologické a behaviorálne aspekty*. Nitra : Tribun EU, 2021. s. 5. ISBN 978-80-263-1687-9.

² LISÝ, Ján a kol. *Ekonomický rast a ekonomický cyklus*. Bratislava : IURA Edition, 2011. s. 186. ISBN 978-80-8078-405-8.

Jednotlivé fázy ekonomického cyklu sa dajú vystihovať ako:

- Expanzia – vzostupná fáza. Vyznačuje sa tým, že hospodárska aktivita sa postupne oživuje, narastá a určitý čas sa udržiava na vysokej úrovni. Začína prevládať optimizmus, ktorý sa pretavuje v náraste výroby a odbytu, poklese zamestnanosti, pomaly rastúcich cenách, rastúcich mzdách, úrokoch, ziskoch a investíciách, raste dopytu po úveroch a rastu inflácie.
- Vrchol – vrcholiaca konjunktúra, alebo boom. Vyznačuje sa tým že úroveň ekonomickej aktivity je v danej fáze najvyššia. Začína však prevažovať nedôvera. V ekonomike je plná zamestnanosť, najvyšší stupeň odbytu, vysoké, rastúce ceny, mzdy, rastúce úroky a zisky, a možná prezamestnanosť. V tejto úrovni dochádza k prehriatiu ekonomiky, lebo sa dostáva na hranicu svojich výrobných možností.
- Pokles – recesia, alebo kontrakcia. Vyznačuje sa tým že podniky znižujú výrobu z dôvodu nedostatočného odbytu produkcie. Prevláda pesimizmus. Znižuje sa celkový odbyt, dopyt klesá pre vysoké ceny, znižuje sa celková výroba, nezamestnanosť rastie, niektoré podniky sú v likvidácii a klesajú príjmy zamestnancov a zisky pozostalých podnikov.
- Dno – depresia, alebo stagnácia. Vyznačuje sa tým že pokles hospodárskej aktivity sa zastavuje a ekonomika je v najnižšom bode. Prevláda sklúčujúca atmosféra. V tejto úrovni je nízka úroveň výroby, miezd, ziskov firiem. Taktiež je vysoká nezamestnanosť, nízka úroveň odbytu, cien a tovarov. Zároveň je aj nízky dopyt po úveroch. Niektoré podniky krachujú.

Graf č. 1: Ekonomický cyklus

Zdroj: Andrea Frendáková – *Príčiny a dôsledky hospodárskych cyklov* (2011)

1.2 Hospodárska politika, Stabilizačná politika a Legislatívna činnosť

1.2.1 Hospodárska politika

Každá vláda má záujem eliminovať negatívny vplyv ekonomických cyklov prostredníctvom hospodárskej politiky. Z histórie môžeme vidieť rôzne stabilizačné a proticyklické hospodárske politiky, ktorých spoločným zámerom bolo regulovať hospodársky rozvoj, infláciou podporovať rast a zabezpečovať jeho vhodnú štruktúru a mieru, pomocou prerozdeľovacích mechanizmov regulovať zamestnanosť alebo stanovovať „optimálne“ množstvo peňazí, ktoré má štátny emisný monopol – centrálna banka, vpúšťať do ekonomiky.

1.2.2 Stabilizačná politika

Existuje množstvo názorov vyjadrených v rôznych ekonomických teóriách ako má štát reagovať na ekonomický cyklus. Základný kameň stabilizačnej politiky je ale dôležitosť rozpoznať včas časové ohraničenie. Tradičná výčitka na adresu stabilizačnej politiky je nedostatočná znalosť ekonomických mechanizmov k aplikácii danej stabilizačnej politiky. Zle načasovaná a realizovaná stabilizačná politika môže ešte výraznejšie prehľbiť kolísanie ekonomiky namiesto toho, aby ju miernila. Je teda nadmieru dôležité správne posúdiť príčiny a charakter spomalenia hospodárskeho rastu a taktiež dôležitosť poznania v akej fáze ekonomického cyklu sa daná ekonomika nachádza a kedy nastáva nasledujúca fáza.

Otázkou, v akej miere by mala stabilizačná politika mierniť kolísanie ekonomiky sa zaoberá množstvo teórií.³

1.2.3 Legislatívna činnosť

V rámci reakcie jednotlivých vlád v ekonomikách ktoré sa nachádzajú v recesií, sa prijíma legislatíva, či už na parlamentnej alebo vládnej úrovni, ktorá stanovuje aké opatrenia sa budú realizovať v danej ekonomike na zmiernenie dopadov jednotlivých kríz. Dôležitá je úzka spolupráca vlády s odborníkmi z oblasti zdravotníctva (ak ide o krízu spôsobenú externým faktorom – pandémiou), financií (kríza spôsobená bankovým sektorom) a mnohých iných oblastiach hospodárstva. Taktiež obrovský význam má časové hľadisko v rámci ktorého sa prijíma legislatíva. Včasná reakcia môže zachrániť mnoho ľudských životov a môže sa predísť finančným škodám.

V rámci včasnej reakcie sa na Slovensku začal používať inštitút, ktorým zákonodarca myslel aj na okolnosti, ak by bolo potrebné prijať právnu normu, ktorá by reagovala na určité nepredvídané skutočnosti alebo skutočnosti vymedzené zákonom. V takýchto prípadoch je možné „obísť“ klasický legislatívny proces s jeho rozvetvenými pravidlami, a nahradiť ho skráteným legislatívnym konaním.

Skrátené legislatívne konanie možno uplatniť iba za mimoriadnych okolností, keď môže dôjsť k ohrozeniu základných ľudských práv a slobôd alebo bezpečnosti alebo ak hrozia štátu značné hospodárske škody. Najčastejšiu aplikačnú prax daného konania sme mohli vidieť v Národnej rade Slovenskej Republiky počas pandémie COVID – 19, keď sa prijímali zákony a iné predpisy ako opatrenia na zmiernenie dopadov pandémie. Práve táto pandémie bola vyhodnotená ako bezpečnostné riziko pre krajinu a teda bol daný základ na takéto konanie. Pomerne rozšírené pri použití skráteného legislatívneho konania pri prijímaní zákonov je aj odôvodňovanie hroziacimi hospodárskymi škodami, keď argument vychádza z predpokladu, že ak zákon nebude v rýchlosti prijatý, štát utrpí obrovské finančné straty.⁴

³ KOVALOVÁ, Dáša. 2010. *Prehľad závažných ekonomických kríz v minulosti – príčiny, následky a ich riešenie*. Bakalárska práca [Online]. Banská Bystrica : Zahraničná vysoká škola. Katedra ekonómie a spoločenských vied. 56 s. Dostupné na : https://is.ambis.cz/th/yoa0g/Prehľad_zavaznych_ekonomickych_kriz_v_minulosti_-_priciny_nasledky_a_ich_riesenie_x1zdx.pdf [cit. 2023-10-30].

⁴ ONAČILLA, Jozef. *Skrátené legislatívne konanie v praxi*. In *pravnenoviny.sk : Právo* [Online]. Dostupné na: <https://www.pravnenoviny.sk/skratene-legislativne-konanie-v-praxi> [cit. 2023-10-30].

1.3 Názory ekonomických škôl na cyklický vývoj ekonomiky a vládne zásahy

Ekonómovia si začali uvedomovať existenciu hospodárskeho cyklu až v 19. storočí. V tomto čase však hospodárske cykly neboli chápané v dnešnom význame ako cykly ekonomického vývoja, ale boli chápané ako „krízy“ ktoré rôznym spôsobom narúšajú plynule sa vyvíjajúcu ekonomiku. Až neskôr ekonómovia poznali pravidelnosť výskytu takýchto „kríz“ a začali ich analyzovať⁵

Pred Veľkou hospodárskou krízou sa v mnohých ekonomických teóriách objavili úvahy prvých ekonómov o povahe hospodárskych výkyvov. Preskúmanie týchto teórií je prvým krokom pri hodnotení toho, aký pokrok sa dosiahol v chápaní recesií. Tieto ranné teórie sú veľmi jednoduché, avšak do istej miery aj trochu naivné, pokiaľ ide o spôsob, akým funguje makroekonomika. Tieto jednoduché modely sú však zaujímavé nielen tým, že nevedeli vysvetliť príčinu hospodárskych cyklov, ale aj tým, že ako poukazovali na dôležité zdroje výkyvov v cykloch. Mnohé z týchto modelov poskytli poznatky, ktoré boli v neskoršej budúcnosti podrobnejšie rozpracované v komplexnejších modeloch hospodárskych cyklov.⁶

1.3.1 Začiatky teórií hospodárskych cyklov

Jedným z prvých ekonómov, ktorí upozorňovali na problém hospodárskych kríz, bol Švajčiar J. Ch. L. S. de Sismondi (1773 – 1842). Jeho osobný názor bol taký, že základnou príčinou problémov v ekonomike je hospodársky liberalizmus. Podľa jeho názoru výrobu a krízu spôsobujú tri príčiny:

- Konkurenčný charakter výroby, ktorý neumožňuje každému výrobcovi poznať trh
- Výroba nie je určovaná potrebami spotreby, ale požiadavkou, aby bol kapitál ziskový
- Oddelenie vlastníctva od práce, ktorá zvyšuje dôchodky kapitalistov, ale nie robotníkov tvoriacich hlavnú masu spotrebiteľov

Presadzoval štátnu intervenciu do ekonomiky. Štát mal chrániť obyvateľov pred následkami neohraničenej voľnej konkurencie, taktiež by mal znižovať nerovnováhu

⁵ MATOUŠKOVÁ, Eleonóra a kol. *Hospodársky Cyklus : Ekonomické, sociologické a behaviorálne aspekty*. Nitra : Tribun EU, 2021. s. 28. ISBN 978-80-263-1687-9.

⁶ KNOOP, Todd A. *Recessions and Depressions : Understanding Business Cycles*. Santa Barbara : ABC-CLIO, LLC. 2010. s. 25. ISBN 978-0-313-38164-5.

medzi výrobou a spotrebou. Mal by taktiež spojiť vlastníctvo a prácu, ako aj spravodlivo riadiť rozdeľovanie.⁷

Takisto ekonómovia v prvých teóriách videli príčiny hospodárskeho cyklu v prírodných javoch, ako napríklad v počasi, ktoré podľa nich mohlo byť ovplyvnené astrálnymi javmi. Tieto astrálne javy môžu ovplyvniť hmotné zložky (ako napr. úroveň úrody), ale aj nehmotné zložky (ako napr. správanie ľudí), ktoré následne môžu zapríčiniť hospodárske výkyvy. Môžeme teda skonštatovať, že sa snažili vysvetliť priebeh hospodárskych cyklov skrze exogénne príčiny vzniku daných cyklov.⁸

Jedným z prvých významných ekonómov ktorí sa zaoberali o problematiku periodicity kríz bol Karl Marx (1818 - 1883). Zaoberal sa príčinami vzniku kríz. Vo svojom diele („Das Kapital“) rozpracoval teóriu nadhodnoty a z nej vyplývajúci problém podspotreby. Vyzdvihoval význam nadhodnoty akumulovaného kapitálu, ktorý je príčinou existencie „rezervnej armády nezamestnaných“, poukázal súvislosti medzi nezamestnanosťou, klesajúcimi cenami a ziskom a následným vplyvom na investičnú aktivitu ekonomických subjektov. Jeho ekonomická teória v mnohých poznatkoch predbehla neskorší prechod od klasického chápania trhovej ekonomiky ako ekonomiky so statickou dlhodobou rovnováhou k ekonomike, ktorá podlieha vplyvom ekonomického cyklu.⁹

1.3.2 Inovačná teória ekonomického cyklu a Rakúska škola - metodologický prístup a teória hraničnej užitočnosti

Až do začiatku šesťdesiatych rokov 19. storočia prevládalo v ekonomike presvedčenie, že hospodárske a finančné krízy, ktoré postihli USA alebo Európu boli ojedinelé. Ekonóm Clément Junglar (1819-1905) však ako prvý predložil empiricky podloženú koncepciu hospodárskej krízy ako jednej z troch pravidelných fáz, ktoré ustavične v ekonomike prebiehajú. Sformuloval hypotézu vďaka ktorej existuje univerzálny jednoduchý cyklus s priemernou dĺžkou trvania 6-11 rokov (Junglarove cykly, alebo stredne dlhé cykly). Pomenoval aj príčiny tohto cyklu, a to v zmenách výdavkov na nákup výrobných faktorov, predovšetkým kapitálových statkov

⁷ MATOUŠKOVÁ, Eleonóra a kol. *Hospodársky Cyklus : Ekonomické, sociologické a behaviorálne aspekty*. Nitra : Tribun EU, 2021. s. 28. ISBN 978-80-263-1687-9.

⁸ Ibid

⁹ LISÝ, Ján a kol. *Ekonomický rast a ekonomický cyklus*. Bratislava : IURA Edition, 2011. s. 195. ISBN 978-80-8078-405-8

Na Junglara neskôr nadviazal J. Kitchin, ktorý na základe skúmania vývoja úrokových sadzieb a veľkoobchodných cien v USA a Anglicku vyslovil názor, že „hospodárske vlnenie je tvorené dvoma typmi cyklov; väčším a menším.“ Menší cyklus je hlavným cyklom, ktorý trvá v priemere 40 mesiacov, väčší cyklus je agregátnym cyklom 2-3 menších cyklov a trvá 6-10 rokov. Od tohto obdobia sa menšie cykly (krátkodobé) nazývajú Kitchinove cykly (krátke cykly).¹⁰

Hospodárske cykly, ktoré trvajú 15 až 20 rokov definoval Simon Kuznets (1901-1985). Ich príčinu videl v nevyhnutnosti obmeny základnej infraštruktúry a v potrebe výstavby budov, preto sú označované ako aj „stavebné cykly“.

Na myšlienky Junglara a Kitchina nadviazal ekonóm N.D. Kondratiev (1892-1938). Definoval tzv. „dlhé cykly“ s dĺžkou trvania 40 až 60 rokov. Vznik a priebeh cyklického vývoja v takomto dlhom časovom období súvisí so zásadnými zmenami vo vývoji a využívaní moderných progresívnych technológií ako výsledok zavádzania inovácií do praxe, čo podstatne prispieva k zvýšeniu výkonnosti ekonomiky.¹¹

Prvé vysvetlenie prečo tieto dlhé cykly existujú a čo ich spôsobuje poskytol Joseph Schumpeter (1883-1950). Jeho teória sa zakladá na technologických inováciách a tzv. „kreatívnej deštrukcii“. Schumpeter tvrdil, že technologický rast nie je konštantný, ale vzniká ako výsledok prelomových myšlienok, ktoré sa sporadicky rozvíjajú v rôznych odvetviach. Spočiatku nové technológie nie sú dobré pre hospodársky rast, lebo nahrádzajú staré, ktoré už boli integrované do ekonomiky. Počas fázy zavádzania novej technológie sa nové zdroje presúvajú z osvedčených výrobných procesov na neosvedčené, ktoré ešte nemusia byť spoľahlivé alebo účinné. Taktiež pracovníci nemusia byť pripravení na použitie takýchto technológií pri zavádzaní, čo znižuje produktivitu. Napokon, nové technológie spôsobujú, že veľká časť kapitálových zásob zastaráva, čím sa efektívne znižuje ich veľkosť. To je základom Schumpeterovej teórie kreatívnej deštrukcie, podľa ktorej nové technológie spočiatku znižujú hospodársky rast a môžu viesť k hospodárskemu poklesu alebo spomaleniu.¹²

Prvá generácia rakúskych ekonómov, ktorí sa vyznačovali metodologickým prístupom k skúmaniu ekonomických javov, boli zástancovia maximálnej slobody volieb

¹⁰ Ibid

¹¹ LISÝ, Ján a kol. *Ekonomía*. Praha : Wolters Kluwer, 2016. s. 414. ISBN 978-80-7552-275-7.

¹² KNOOP, Todd A. *Recessions and Depressions : Understanding Business Cycles*. Santa Barbara : ABC-CLIO, LLC. 2010. s. 31. ISBN 978-0-313-38164-5.

jednotlivcov. Ich názor bol, že štát by mal mať obmedzenú úlohu v ekonomike, a to v tom zmysle že by mal poskytovať len verejné statky a mal by mať kompetencie na určitú mieru regulácie v hospodárskych cykloch (napr. v prípade vzniku externalít). Taktiež Carl Menger (1840-1921) prispel skúmaním významu cenového mechanizmu ako nástroja na alokovanie zdrojov v ekonomike. Taktiež prvá generácia rakúskych ekonómov prispela k rozpracovaniu teórie hraničnej užitočnosti ako subjektívnej teórie hodnoty, ktorú formulovali verbálne. Vyšli pritom z koncepcií pruského ekonóma Hermanna Heinricha Gossena (1810-1858).

1.3.3 Keynesova teória hospodárskeho cyklu

Začiatky teórie J. M. Keynesa (1883-1946) sú známe z obdobia 30. rokov 20. storočia. Intenzita a dĺžka trvania Veľkej depresie a nasledujúce depresie narušili dovtedy akceptované poznatky o krátkodobých poruchách ekonomickej rovnováhy. Existujúce teórie ekonomických cyklov nedokázali nájsť vhodné argumenty vysvetľujúce príčiny poklesu hospodárskej aktivity ekonomických subjektov.¹³

Podľa Keynesovej ekonomickej teórie sa za hlavný zdroj cyklických výkyvov ekonomiky považujú zmeny agregátneho dopytu, ktoré súvisia s vnútornou nestabilitou trhovej ekonomiky. Výkyvy agregátneho dopytu spôsobujú ďalšie výkyvy makroekonomických veličín ako napr. zamestnanosť, HDP a mnoho ďalších. Zníženie agregátneho dopytu nastáva napríklad v dôsledku pesimistických očakávaní podnikateľov, čo znižuje dopyt po investíciách, alebo v dôsledku pesimistických očakávaní spotrebiteľov, čo spôsobuje pokles dopytu po spotrebných tovaroch a službách. Kľúčový dôraz majú v Keynesovej teórii investície, ktoré sú súčasťou agregátneho dopytu. Ak agregátny dopyt klesá, znižujú sa najskôr čisté investície, až úplne zaniknú, pretože v dôsledku nedostatočného dopytu nie je potrebné budovať nové výrobné kapacity, a s tým sa znižujú aj obnovovacie investície, a preto sa niektoré výrobné kapacity neobnovujú a časť z nich zaniká. V Keynesových teóriách investičné rozhodnutia podnikateľov súvisia s očakávaním zisku v podmienkach rizika a neistoty. Ak sú rizikové očakávania pesimistické, podnikatelia preferujú likviditu a investície odkladajú do budúcnosti, a to spôsobuje vyústenie ekonomiky do fáze recesie. V prípade, ak sú ziskové očakávania optimistické, investície a agregátny dopyt narastajú, a v dôsledku toho sa zvyšuje celková ekonomická aktivita

¹³ LISÝ, Ján a kol. *Ekonomický rast a ekonomický cyklus*. Bratislava : IURA Edition, 2011. s. 203. ISBN 978-80-8078-405-8.

a ekonomika nastupuje do fáze expanzie, pre ktorú je typický rast dopytu po investíciách, zvyšujúca sa výroba a zamestnanosť a zvyšujúce sa tempo rastu HDP.¹⁴

Podľa Keynesa zásahy vlády do ekonomiky by mali pozostávať z podpory rastu agregátneho dopytu (snaha o stabilizáciu agregátneho dopytu), a to predovšetkým zvyšovaním vládnych výdavkov vo forme investícií, alebo vo forme podpory výstavby infraštruktúry alebo vládnych nákupov s využitím prostriedkov zo štátneho rozpočtu.

1.3.4 Monetaristická teória ekonomického cyklu

Monetárna teória hospodárskeho cyklu, ktorú vyslovil M. Friedman (1912-2006) v druhej polovici 20. storočia bola reakciou v tých časoch na uplatňovanú stabilizačnú politiku, vychádzajúcu z teórie J. M. Keynesa. Hospodársky cyklus je podľa monetaristov dôsledkom nesprávnej peňažnej politiky centrálnej banky v oblasti ponuky peňazí. Príčinu a mechanizmus na ktorom funguje hospodársky cyklus sa dá podľa tejto teórie vysvetliť takto. Ak centrálna banka náhle zvýši množstvo peňazí v obehu, zvýši sa agregátny dopyt a zároveň aj cenová hladina. Rastie cena tovarov a služieb, rastú aj nominálne mzdy, ale rast cien tovarov a služieb je rýchlejší. Zamestnanci vnímajú len nárast nominálnych miezd a nie nárast celkovej hladiny v ekonomike, a preto zvyšujú dopyt po práci. Podniky sú si vedomé tohto nárastu cenovej hladiny, a preto zvyšujú dopyt po práci, keďže pokles reálnych miezd znamená aj pokles reálnych nákladov podnikov. Tým sa dočasne zvyšuje zamestnanosť a rastie agregátny výstup.

Časom si však zamestnanci uvedomia, že nárast cenovej hladiny bol vyšší ako nárast nominálnych miezd, že v skutočnosti ich reálne mzdy poklesli, a preto požadujú od zamestnávateľov zvýšenie plátov. Zvýšenie reálnych miezd na ich pôvodnú východiskovú úroveň spôsobí pokles dopytu podnikov po práci. Tým sa zníži zamestnanosť a reálny agregátny výstup klesne naspäť na úroveň potencionálneho produktu. Príčina hospodárskeho cyklu u monetarizmu je teda vonkajší peňažný šok, čím sa mení agregátny dopyt a v dôsledku prispôbovania sa podnikov zmenám reálnych miezd dochádza následne aj k zmenám krátkodobej agregátnej ponuky. Taktiež ak centrálna banka reaguje na výkyvy ekonomickej aktivity proticyklickou politikou, môže situácie v ekonomike zhoršiť, lebo takéto oneskorenie prijatia opatrení sa prejaví až v inej fáze hospodárskeho cyklu, ako bolo pôvodne zamýšľané. Podľa názoru M. Friedmana hlavnou príčinou výkyvov a porúch

¹⁴ LISÝ, Ján a kol. *Ekonomia*. Praha : Wolters Kluwer. 2016. s. 420. ISBN 978-80-7552-275-7.

v ekonomike sú prudké zmeny objemu peňažnej masy, vyvolané vonkajšími vplyvmi (exogénne). Ako dobrý príklad sú to napr. štátne intervencie. Keď rastú výdavky zo štátneho rozpočtu, tak často to vedie k vysokému deficitu štátneho rozpočtu. V prípade ak tento deficit je financovaný emisiou peňazí (rast ponuky peňazí), tak ekonomické subjekty majú k dispozícii viac peňažných prostriedkov, ako je veľkosť produktu, a preto zvyšujú výdavky. Výsledok je nová rovnováha v ekonomike, keď to isté množstvo tovarov (pri väčšom objeme peňazí) sa bude predávať za vyššie ceny, ako boli pôvodne.¹⁵

1.3.5 Nová klasická ekonómia

Začiatkom sedemdesiatych rokov 20. storočia dochádza k „zmŕtvychvstaniu“ teórie ekonomických cyklov. Hlavný podiel na tom mal ekonóm R. E. Lucas (1937-2023), ktorý považoval fenomén opakujúcich sa ekonomických cyklov za jeden z najvýznamnejších oblastí skúmania novodobej ekonómie.

Lucasova teória, konkrétne model racionálnych očakávaní, vychádza z mikroekonomických základov makroekonómie a z predpokladu tvorby racionálnych očakávaní hospodárskych subjektov. Rozhodujúcou príčinou vzniku hospodárskeho cyklu je skutočnosť, že individuálni výrobcovia nedokážu vždy správne rozlíšiť, či došlo k zmene relatívnych cien ich výrobkov, alebo k zmene celkovej hladiny v národnom hospodárstve. Ak to nevedia správne posúdiť, vtedy vzniká hospodársky cyklus. Aj keď hospodárske subjekty dokážu formovať svoje očakávania racionálne (to znamená, že využívajú všetky dostupné informácie na ich tvorbu), môžu sa myliť. Ak sú očakávania výrobcov správne, tak k hospodárskym výkyvom nedôjde. Väčšinou však producenti nevedia správne odlíšiť, či a v akom rozsahu vzrástli relatívne ceny ich výrobkov a nakoľko sa zvýšila celková cenová úroveň v ekonomike. To je rozhodujúcou príčinou fluktuácie ekonomiky.¹⁶

Čo sa týka názoru modelu racionálnych očakávaní v oblasti vládnych zásahov, tak zastávajú názor že vládna politika nemôže zohrávať pozitívnu úlohu v ekonomike. Zmeny vo vládnej politike môžu vyvolať destabilizáciu ekonomiky a spôsobovať výkyvy v

¹⁵ MATOUŠKOVÁ, Eleonóra a kol. *Hospodársky Cyklus : Ekonomické, sociologické a behaviorálne aspekty*. Nitra : Tribun EU, 2021. s. 45. ISBN 978-80-263-1687-9.

¹⁶ MATOUŠKOVÁ, Eleonóra a kol. *Hospodársky Cyklus : Ekonomické, sociologické a behaviorálne aspekty*. Nitra : Tribun EU, 2021. s. 47. ISBN 978-80-263-1687-9.

ekonomických cykloch. Odporúča preto laissez-faire fiškálnu politiku a menovú politiku založenú na pravidlách.¹⁷

1.3.6 Neokeynesovci

Ekonomovia tejto školy spochybňujú skutočnosť, že všetky trhy sa automaticky vyčisťujú. Na to, aby sa mohli trhy vyčistiť, museli by byť nominálne ceny a mzdy dokonale pružné, čo je predpoklad na dokonale konkurenčných trhoch. Väčšina trhov v ekonomike má ale charakter nedokonalej konkurencie, kde ceny a mzdy sú nepružné, a preto sa trhy nedokážu automaticky vyčistiť. Ak sa zmeny v agregátnom dopyte v krátkom období nepremietnu úplne do zmien cien, ale iba do zmeny produkcie, tieto zmeny môžu vyvolať hospodárske výkyvy. Noví Keynesovci vychádzali z tradičného Keynesovho prístupu, podľa ktorého nominálne mzdy boli fixované v kolektívnych zmluvách, a ďalej rozvíjali predpoklad fixných cien a miezd a vypracovali množstvo ďalších teórií ako napr. teória *nákladov jedálneho lístka*¹⁸. Táto teória hovorí o tom, že firmy nemenia ceny okamžite v reakcií na zmenu dopytu, lebo každá zmena cien si vyžaduje určité náklady (tzv. menu costs), napríklad vytlačenie a distribúcia nových cenníkov, katalógov atď. Firmy preto menia ceny v dlhšom období (mesačne, štvrťročne), a na krátkodobé kolísanie dobytú reagujú radšej zmenou zásob a výroby.¹⁹

Čo sa týka Neokeynesovského modelu ekonomického cyklu, tak ich model pozostáva z teórií ostatných škôl. Môžeme menovať napr. koncept zlyhania trhu a cenovej nepružnosti (Keynes), hypotéza prirodzenej úrokovej miery a zameranie sa na monetárnu politiku (Monetarizmus), teória racionálnych očakávaní (Nová klasická ekonómia) a dôležitosť vytvárania modelov so základmi v mikroekonómii (Model reálneho hospodárskeho cyklu – Neoklasici).²⁰

Čo sa týka ich názoru na vládne zásahy, tak navrhujú aby tvorcovia politiky vytvárali pravidlá (tzv. policy rules). Ich pravidlá by mali pozostávať z určitej kombinácie cieľov, ktoré sa majú zameriavať na infláciu a output. Napr. Mankiw (1992) navrhol, že FED by mal navrhnúť cieľ nominálneho rastu HDP 5%. Keď by nominálny rast HDP spadol pod 5 % (či

¹⁷ KNOOP, Todd A. *Recessions and Depressions : Understanding Business Cycles*. Santa Barbara: ABC-CLIO, LLC, 2010. s. 77. ISBN 978-0-313-38164-5.

¹⁸ LISÝ, Ján a kol. *Ekonomický rast a ekonomický cyklus*. Bratislava : IURA Edition, 2011. s. 215. ISBN 978-80-8078-405-8.

¹⁹ HOLMAN, Robert. *Makroekonómie*. Praha : C.H. Beck, 2004. s. 338-339. ISBN 80-7179-764-2.

²⁰ KNOOP, Todd A. *Recessions and Depressions : Understanding Business Cycles*. Santa Barbara : ABC-CLIO, LLC, 2010. s. 97-98. ISBN 978-0-313-38164-5.

už kvôli nižšej inflácii alebo nižšieho rastu outputu), tak FED by zvýšil prísun peňazí (čím by zabezpečil že by inflácia alebo output začali rásť).²¹

2. Finančná kríza, Covidová kríza, Energetická kríza a súčasný stav

V súčasnosti môžeme povedať, že všetky tieto tri krízy ktoré sa rozoberajú v tejto bakalárskej práci majú dodnes dopady, a to či už na slovenskú alebo svetovú ekonomiku. Ich pôvod je odlišný – Finančná kríza vznikla zlyhaním finančného sektora, Covidová vznikla v dôsledku rozšírenia vírusu po celom svete, a Energetická kríza bola spôsobená ako dôsledok vojny na Ukrajine. Tieto tri krízy majú ale veľmi veľa spoločného. Všetky tri mali dopad na celosvetovú ekonomiku. Tak isto dali nové podklady pre riadenie rizík, postupov a zavádzaní nových opatrení, ktoré mali za cieľ zabrániť alebo zmenšiť dopad jednotlivých kríz. Vlády jednotlivých štátov hrali kľúčovú úlohu. Vo finančnej kríze poskytovali masívne záchranné balíčky bankám na úkor ich zadlženia. V covidovej kríze zavádzali opatrenia na ochranu verejného zdravia a ochranu podnikateľského prostredia kompenzáciou strát v dôsledku práceneschopnosti zamestnancov a poklesu tržieb firiem, kvôli pandémie. V energetickej kríze sa vlády snažia aktuálne riešiť otázku rozdelenia zdrojov, ako aj hľadanie nových ciest a možností prepravy, skladovania a odoberania komodít ako napríklad zemný plyn, ropa a iné. Každá kríza podnietila prehodnotenie existujúceho nastavenia mechanizmov, a taktiež spôsobila reformy či už v oblastiach ako je regulácia finančného trhu a bánk, infraštruktúra verejného zdravotníctva, energetická politika a jej diverzifikácia.

2.1 Príčiny vzniku jednotlivých kríz a ich dopad na svetovú ekonomiku

2.1.1 Finančná kríza (2008-2009)

Kríza vznikla na trhu s rizikovými hypotékami v USA, kde sa poskytovali vysoko rizikové hypotéky menej bonitným domácnostiam. Tieto hypotéky sa stali problematické, keď sa v roku 2006 v dôsledku klesajúcich cien nehnuteľností zvýšila miera nesplácania. Problém sa postupne stupňoval, pretože tieto úvery (Subprime mortgages) boli sekuritizované do podoby obchodovateľných dlhopisov, ktoré sa spájali s kvalitnejšími

²¹ KNOOP, Todd A. *Recessions and Depressions : Understanding Business Cycles*. Santa Barbara : ABC-CLIO, LLC, 2010. s. 106. ISBN 978-0-313-38164-5.

cennými papiermi a vytvárali rizikovejšie štruktúrované aktíva. Cenné papiere zložené z tranží s rôznou mierou rizika sa stávali čoraz zložitejšími a neprehľadnejšími.

Banky v USA a Európe investovali do týchto rizikových aktív a emitovali dlh prostredníctvom dcérskych spoločností, ako napríklad Konduity (subjekty zriadené bankami s cieľom poskytovať financovanie spoločnostiam alebo financovanie investícií²²) a taktiež za použitia špeciálnych investičných nástrojov. S narastajúcimi stratami a ťažkosťami s prevrátením dlhov museli tieto inštitúcie čerpať úvery od materských bánk. To viedlo k dileme materských bánk, ktoré boli nútené buď poskytnúť dcérskym spoločnostiam úver, alebo ich zahrnúť do svojich súvah a požiadať o refinancovanie. Vzájomná nedôvera na medzibankovom trhu v roku 2007 situáciu ešte viac skomplikovala. V auguste 2007 medzibankový trh čelil náhlemu zmrazeniu, ktoré postihlo USA aj Európu v dôsledku rozsiahleho výskytu toxických aktív v európskych bankách. Centrálné banky zasiahli ako veritelia poslednej inštalácie a poskytli finančným inštitúciám potrebnú likviditu. To však ale nestačilo, keďže podozrenie z možných bankrotov pretrvávali, čo následne viedlo k neochote požičiavať.

Straty sa stupňovali, pretože banky predávali aktíva, najmä akcie, aby splnili splátkové kalendáre dlhov a dodržali kapitálové ukazovatele. Klesajúce ceny aktív ďalej poškodzovali súvahy bánk, k čomu prispievala aj nelikvidnosť zložitých aktív, s ktorými sa už neobchodovalo. Platobná neschopnosť niektorých bánk, ktorej príkladom bol prípad Northern Rock, posilnila nedôveru na medzibankovom trhu.

Panika vyvrcholila v septembri a októbri 2008, keď americké orgány reagovali nejednotne, vrátane záchrany bánk Bear Stearns a AIG, ale aj zlyhania banky Lehman Brothers. Zachraňované boli aj európske banky Fortis a Dexia, čo spôsobilo obrovskú stratu dôvery. Nasledovala hospodárska nákaza, keď spoločnosti odložili investície, znížili zásoby a domácnosti zvýšili preventívne úspory. Centrálné banky znížili úrokové sadzby na nulu a prijali rozsiahle opatrenia na nahradenie medzibankového trhu.

Globalizácia umožnila okamžitý medzinárodný prenos šoku. Banky znížili expozíciu voči rozvíjajúcim sa trhom a došlo k náhlemu zastaveniu odlevu kapitálu z USA do Európy. To ovplyvnilo rozvíjajúce sa ekonomiky, ktoré sa spoliehali na externé financovanie, a viedlo to k zníženiu svetového obchodu, čo malo vplyv najmä na krajiny východnej Ázie.

²² CONDUITS. Their structure and risk. In morganstearns.com [Online]. Dostupné na: <https://www.morganstearns.com/securitization-2b-2>

Vlády reagovali významnými opatreniami, zavádzali plány na záchranu bánk, znárodňovali insolventné banky a poskytovali záruky za úvery. Nasledovali plány rozpočtových stimulov a nekonvenčné uvoľňovacie opatrenia. Hoci tieto snahy nedokázali zabrániť svetovej recesii, po prudkom poklese výroby v zime 2008-2009 došlo na jar 2009 k stabilizácii.²³

2.1.2 Covidová kríza

Covid-19 nebol len celosvetovou pandémiou a krízou verejného zdravia, ale vážne ovplyvnil svetové hospodárstvo a finančné trhy. Nastalo výrazné zníženie príjmov obyvateľstva, nárast nezamestnanosti, narušenie dopravy, služieb a výrobného priemyslu. Väčšina vlád vo svete podcenila riziko rýchleho šírenia COVID-19 a na krízu reagovala väčšinou až reaktívne, čo bolo ale objektívne vzhľadom na skutočnosť že takáto celosvetová pandémia sa v moderných dejinách ešte neobjavila a vlády nevedeli ako majú na vzniknutú situáciu reagovať. WHO 11. marca 2020 charakterizovala COVID-19 ako pandémiu a poukázala na viac než 3 milióny prípadov a 207 973 úmrtí v 213 krajinách a územiach. Okrem značnej záťaže pre systémy zdravotnej starostlivosti jednotlivých krajín spôsobil vírus aj veľa predčasných úmrtí, absencií na pracovisku a zníženia produktivity zamestnancov. Taktiež spôsobil negatívny šok v oblasti dodávok, keďže sa výrobná činnosť spomalila v dôsledku prerušenia globálneho dodávateľského reťazca a zatvorenia tovární. Napríklad v Číne sa index výroby vo februári 2020 znížil o viac ako 54 % oproti predchádzajúcemu mesiacu. Okrem vplyvu na výrobné hospodárske činnosti spotrebiteľia zmenili svoje správanie v oblasti výdavkov, najmä v dôsledku zníženia príjmov a financií domácností, ako aj zo strachu a paniky, ktoré epidémiu sprevádzajú. Odvetvia služieb, ako je cestovný ruch, pohostinstvo a doprava, utrpeli značné straty v dôsledku zníženia počtu klientov. Medzinárodná asociácia leteckej dopravy predpokladala stratu príjmov leteckých spoločností výlučne z prepravy cestujúcich až do výšky 314 miliárd USD. Gastrosektor a zábavný priemysel taktiež utrpeli ťažké straty v dôsledku karanténnych opatrení jednotlivých štátov.

Zásah pandémie sa taktiež dotkol globálnych finančných trhov. Keď sa počet prípadov začal celosvetovo zvyšovať, najmä prostredníctvom USA, Talianska, Španielska, Nemecka, Francúzska, Iránu a Južnej Kórey, svetové finančné a ropné trhy výrazne poklesli. Od začiatku roka 2020 stratili popredné americké a európske akciové indexy (S&P 500, FTSE

²³ BÉNASSY-QUÉRE, Agnès a kol. *Economy Policy : Theory and Practice*. Oxford : Oxford University Press, 2010. s. 619-621. ISBN 978-0-19-532273-6.

100, CAC 40 a DAX) štvrtinu svojej hodnoty a ceny ropy klesli k 24. aprílu 2020 o viac ako 65 %.²⁴

2.1.3 Energetická kríza

Napätie na trhu s energiami začalo už v roku 2021 v dôsledku rôznych faktorov, ako napríklad aj mimoriadne rýchleho hospodárskeho oživenia ekonomík po pandémii COVID-19. Situácia ale dramaticky eskalovala do plnohodnotnej globálnej energetickej krízy po ruskej invázii na Ukrajinu vo februári 2022. Cena zemného plynu dosiahla rekordné hodnoty a v dôsledku toho sa na niektorých trhoch zvýšila aj cena elektriny. Ceny ropy dosiahli najvyššiu úroveň od finančnej krízy v roku 2008.

Vyššie ceny energií prispeli k vysokej inflácii, rodiny strácali príjmy a úspory, továrne boli prinútené výrobu obmedziť, alebo ju dokonca aj zastaviť. Hospodársky rast sa v niektorých krajinách tak spomalil, že smerovali k vážnej recesii. Európa, ktorej dodávky plynu sú mimoriadne zraniteľné z dôvodu historickej závislosti od Ruska čelila hrozbe v otázke zásob plynu na zimné obdobie.

Dnešná energetická kríza sa podobá na krízu spojenú s ropnými šokmi v 70. rokoch, ale je tam jeden významný rozdiel. Ten spočíva v tom že zatiaľ čo cenové šoky v 70. rokoch sa vo veľkej miere vzťahovali na ropu (svetové hospodárstvo v tej dobe bolo závislé viac od ropy a menej od plynu), zatiaľ čo v dnešnej dobe cenové šoky sa vzťahujú vo veľkej miere aj na plyn.

Ceny energií od roku 2021 rástli v dôsledku rýchleho oživenia svetového hospodárstva, klimatických podmienok v rôznych častiach sveta, údržbárskych a stavbárskych prác, ktoré boli odložené v dôsledku pandémie, a skorších rozhodnutí ropných a plynárenských spoločností a vyvážajúcich krajín znížiť investície. Rusko začalo zastavovať dodávky plynu do Európy v roku 2021, niekoľko mesiacov pred svojou inváziou na Ukrajinu. To všetko viedlo k už aj tak obmedzeným dodávkam.

Útok Ruska na Ukrajinu situáciu výrazne zhoršil. Spojené štáty a EÚ uvalili na Rusko sériu sankcií a mnohé európske krajiny vyhlásili, že majú v úmysle úplne zastaviť dovoz ruského plynu. Rusko medzitým čoraz viac obmedzovalo alebo dokonca vypínalo svoje

²⁴ PAK, Anton a kol. *Economic Consequences of the COVID-19 Outbreak : the Need for Epidemic Preparedness*. In *frontiersin.org: Public Health* [Online]. Dostupné na : <https://www.frontiersin.org/journals/public-health/articles/10.3389/fpubh.2020.00241/full> [cit. 2024-02-06].

vývozné plynovody. Rusko je zďaleka najväčším vývozcom fosílnych palív na svete a mimoriadne dôležitým dodávateľom do Európy. V roku 2021 pochádzala štvrtina všetkej energie spotrebovanej v EÚ z Ruska.

Keďže sa Európa snažila nahradiť ruský plyn, prijala vyššie ceny amerického, austrálskeho a katarského skvapatleného zemného plynu (LNG) prepravovaného loďami, čím zvýšila ceny a odklonila dodávky od tradičných odberateľov LNG v Ázii. Keďže plyn často určuje cenu, za ktorú sa predáva elektrická energia, stúpili aj ceny elektrickej energie.

Aj ceny ropy spočiatku prudko rástli, pretože sa zmenili medzinárodné obchodné trasy po tom, ako Spojené štáty, mnohé európske krajiny a niektorí ich ázijskí spojenci vyhlásili, že už nebudú kupovať ruskú ropu. Niektorí prepravcovia odmietli prepravovať ruskú ropu z dôvodu sankcií a poistného rizika. Mnohí veľkí producenti ropy nedokázali zvýšiť ponuku, aby uspokojili rastúci dopyt - dokonca ani s podnetom v podobe vysokých cien - z dôvodu nedostatku investícií v posledných rokoch.²⁵

Európska únia sa v dôsledku vojny na Ukrajine snaží diverzifikovať dodávku ropy a plynu tým že propaguje obnoviteľné zdroje energie a úsporu energie. Taktiež sa snaží hľadať alternatívne trasy dodávok (ropovody a plynovody). S tým taktiež súvisí aj „energetická“ diplomacia s krajinami ktoré ťažia ropu a plyn a taktiež s krajinami ktoré sú tranzitné. Dôležitou súčasťou tejto diverzifikácie sú aj investície do zásobníkov, výskumu technológií a budovania infraštruktúry.

2.2 Dopady kríz na hospodárstvo SR a strojárské odvetvie hospodárstva SR

Dopady finančnej krízy na hospodárstvo Slovenskej republiky boli výrazné. Kríza spôsobila oslabenie zahraničného dopytu, čo viedlo k poklesu dynamiky slovenského exportu, produkcie, trhu práce a celkového domáceho dopytu. Rast HDP v roku 2008 sa zastavil na výške 6,4 % v objeme 67,3 mld. eur. V porovnaní s rokom 2007 sa reálny rast spomalil o 4 p. b. Zmiernenie dynamiky súviselo aj so spomalením zahraničného dopytu na 3,2 %, pričom domáci dopyt rástol rovnakým tempom ako v roku 2007, o 6,4 %. V súvislosti s rozšírením finančnej krízy do všetkých oblastí ekonomiky sa v ekonomike sa pozitívne prejavil globálny dezinflačný efekt. Miera inflácie od septembra 2008 postupne klesla.

²⁵ International Energy Agency. *Global Energy Crisis*. In *iea.org* : Články [Online]. Dostupné na : <https://www.iea.org/topics/global-energy-crisis> [cit. 2024-02-06].

V priemere za obdobie troch štvrtrokov dosiahla 2,0 % oproti rovnakému obdobiu roka 2008. Čo sa týka medziročnej inflácie, tá dosiahla v októbri zápornú hodnotu -0,1 %, čo bolo po prvýkrát v histórii, keď bol zaznamenaný medziročný pokles cien. Od septembra 2008 miera inflácie klesala, hlavne v rozhodujúcich segmentoch spotrebného koša, čo aj potvrdilo to, že obavy občanov o vývoji cien po zavedení eura boli neopodstatnené. Pod výsledok udržania kúpnej sily obyvateľstva na nezmenenej úrovni sa podpísali dva faktory : ekonomická kríza a opatrenia vlády na zabránenie neodôvodneného rastu cien. Na vývoj inflácie mali vplyv ďalšie skutočnosti ako napríklad : zaokrúhľovanie cien smerom nadol (potraviny, tovary, služby), zlacnenie áut a elektroniky vplyvom krízy, oslabenie mien ostatných krajín V4 voči euru (zhoršenie konkurencieschopnosti slovenských obchodníkov, tým pádom zdraženie by viedlo k strate zákazníkov) a oslabenie mien v okolitých štátoch (prinútenie prevádzkovateľov zariadení cestovného ruchu nezvyšovať ceny). Fiškálna politika a vývoj verejných financií taktiež pocítili dopady, čo vyústilo v prehodnotenie rozpočtových cieľov a úpravu deficitu verejnej správy na základe aktuálnych prognóz.²⁶

Finančná kríza taktiež ovplyvnila negatívne aj strojársky priemysel na Slovensku. Prvé príznaky dopadov krízy boli viditeľné už v roku 2008, kde došlo k poklesom v podiele v produkcii strojárstva na celkový priemysel SR v úrovni 52,9% oproti roku 2007 (53,5%). Podľa dostupných informácií sa očakávalo, že v roku 2009 dôjde k poklesu výroby v tomto odvetví o približne 20%.²⁷ K najväčšiemu prepadu produkcie tržieb došlo v porovnaní rokov 2009/2008 vo výrobe strojov a zariadení (pokles o 49%) a vo výrobe ostatných dopravných prostriedkov (o 48%). Vo výrobe kovových konštrukcií bol pokles produkcie tržieb na úrovni 25% a vo výrobe motorových vozidiel, návesov a prívesov 23%. Taktiež poklesol vývoz o 26 % v porovnaní s minulým rokom.²⁸ Počet pracovníkov v strojárstve sa znížil medziročne o 18 % (24 138 zamestnancov) a počet podnikov klesol medziročne z 715 na 528.²⁹

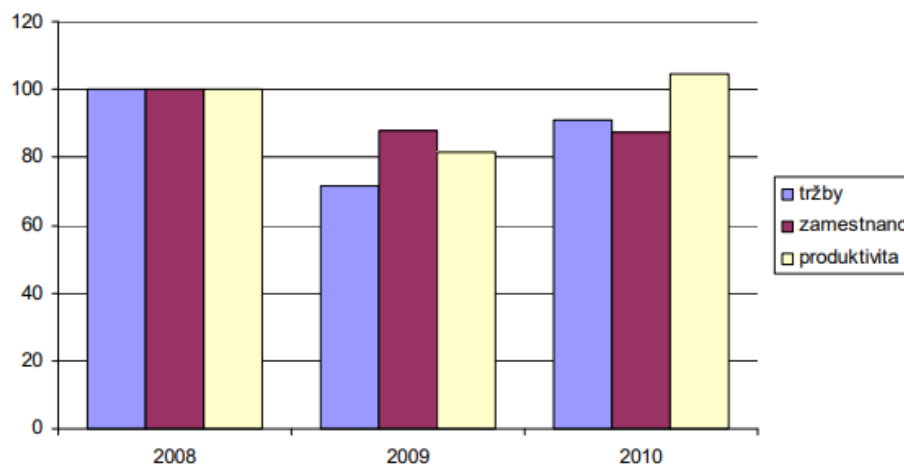
²⁶ Integrovaný odborový zväz. *Situačná správa o sociálno – ekonomických dopadoch globálnej finančnej a hospodárskej krízy na vývoj hospodárstva SR v roku 2009*. In *ioz.sk*. [Online]. Dostupné na : <https://ioz.sk/wp-content/uploads/dopad-krizy-na-vyvoj-hospodarstva.pdf> [cit. 2024-02-10].

²⁷ Ministerstvo Hospodárstva SR – Odbor priemyslu a inovácií. *Charakteristika vývoja strojárského priemyslu v roku 2008*. In *economy.gov.sk* [Online]. Dostupné na : <https://www.economy.gov.sk/uploads/files/VNRsEmCy.pdf> [cit. 2024-02-10].

²⁸ Ministerstvo Hospodárstva SR. *Charakteristika strojárského priemyslu SR v roku 2010*. In *mhsr.sk* [Online]. Dostupné na : <https://www.mhsr.sk/uploads/files/VaVXbPZe.pdf> [cit. 2024-02-10].

²⁹ Ministerstvo Hospodárstva SR – Odbor priemyslu a inovácií. *Charakteristika vývoja strojárského priemyslu v roku 2009*. In *economy.gov* [Online]. Dostupné na : <https://www.economy.gov.sk/uploads/files/JUQLXcHj.pdf> [cit. 2024-02-10].

Graf č. 2: Vývoj produkcie tržieb, zamestnanosti a produktivity práce z tržieb v strojárstve v rokoch 2008-2010

Zdroj: Ministerstvo Hospodárstva SR - Charakteristika strojárského priemyslu SR v roku 2010 (2011)

Začiatok pandémie COVID – 19 na Slovensku sa objavil v prvom kvartáli 2020, keď bol potvrdený prvý prípad výskytu ochorenia na Slovensku. Od prvých prípadov sa postupne začala epidemiologická situácia zhoršovať – až do vyhlásenia tzv. prvej vlny pandémie. Tá bola charakterizovaná veľkým obmedzením podnikateľskej činnosti. Podniky boli nútené čiastočne alebo úplne obmedziť svoju činnosť, čo viedlo k zníženiu produkcie a pridanej hodnoty v hospodárstve SR. Taktiež mnohé podniky neboli schopné flexibilne reagovať na nepriaznivú situáciu, čo viedlo k optimalizácii nákladov a zníženiu počtu zamestnancov. Vláda SR v reakcii na pandémiu prijala opatrenia na pomoc podnikom a stimuláciu ekonomiky. To však nezabránilo výraznému poklesu hospodárskej výkonnosti krajiny. Dopady druhej vlny sa nedotýkali rovnako všetkých sektorov ekonomiky ako pri prvej vlne. Boli ale rôzne, pričom niektoré odvetvia boli postihnuté viac ako iné. Rovnako opatrenia druhej vlny sa prejavili na zastavení ekonomického rastu, pričom ale niektoré opatrenia mali menej výrazný negatívny dopad ako v prvom prípade.³⁰ Z pohľadu makroekonomických ukazovateľov (hrubý domáci produkt, miera inflácie, miera nezamestnanosti, zahraničný obchod) môžeme taktiež posúdiť dopady pandémie na ekonomiku. Pokles hrubého domáceho produktu bol zaznamenaný už v druhom kvartáli roka 2020. Medziročný pokles vtedy dosiahol viac ako 9 %. Následne prišlo najväčšie medziročné zotavenie v druhom

³⁰ Slovak Business Agency. *Nepriaznivý vplyv pandémie koronavírusu na podnikovú ekonomiku SR*. In *monitoringmsp.sk* [Online]. Dostupné na : <https://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2021/07/Nepriazniv%C3%BD-vplyv-pand%C3%A9mie-koronav%C3%ADrusu-na-podnikov%C3%BA-ekonomiku-SR.pdf> [cit. 2024-02-17].

kvartáli roka 2021, kedy aj protipandemické opatrenia realizované na Slovensku boli najmiernejšie a rast presiahol 11%. Zotavenie ekonomiky nasledovalo postupne v druhej polovici roka 2021 a začiatkom roku 2022 vďaka zlepšeniu pandemickej situácie, a tuzemského a globálneho dopytu. Z hľadiska postihnutých sektorov bol najviac postihnutý priemysel, keď v druhom kvartáli roka 2020 medzироčne poklesol o viac ako 30%, pričom medzikvartálne došlo k poklesu o 37%. Nasledujúci tretí kvartál roka 2020 sa priemysel čiastočne zotavil, a to vplyvom uvoľnenia opatrení vlády SR, avšak medzироčný prepad naďalej pretrvával a dosiahol 4,8%. Pred pandémiou miera inflácie pozvoľna stúpala, až dosiahla rast viac ako 3%. S nástupom pandémie COVID-19 (február 2020) došlo k poklesu miery inflácie takmer na 0%. Najnižšia hodnota inflácie bola dosiahnutá v januári 2021 na úrovni 0,7 % medzироčne. Postupne s uvoľňovaním protipandemických opatrení začala narastať celková ekonomická aktivita a teda aj miera inflácie. Ku koncu roka 2021 dosiahol medzироčný mesačný rast indexu HICP hodnotu 4,8%. Výrazný rast spotrebiteľských cien meraných harmonizovaným indexom spotrebiteľských cien pokračoval aj v roku 2022. Rast spotrebiteľských cien v januári 2022 bol najhorším medzimesačným nárastom od roku 2016. Nezamestnanosť na konci roka 2019 bola historicky najmenšia v hodnote 4,92 %. Protipandemické opatrenia v roku 2020 spôsobili skokový nárast nezamestnanosti. Negatívne sa to prejavilo vo všetkých krajoch Slovenska, avšak niektoré kraje to postihlo viac, a niektoré menej. Pokles dovozu aj vývozu nastal v marci 2020. Následne sa zahraničný obchod začal oživovať v lete 2020, ale ku koncu roka v Európe opätovne došlo k sprisňovaniu protipandemických opatrení, avšak pokles dovozu a vývozu nedosiahol také dramatické úrovne ako v prvej polovici roka 2020. Rok 2021 bol z hľadiska dovozu a vývozu už štandardom, ku koncu roka 2021 boli dokonca lepšie výsledky zahraničného obchodu ako v rokoch pred pandémiou.³¹

Začiatok energetickej krízy musíme dať do súvislosti s pandémiou COVID-19. Hlavný zlom ale nastal začiatkom Rusko-Ukrajinského vojenského konfliktu, ktorý spôsobil pre Slovenskú republiku zdraženie plynu a ropy, keďže Rusko bolo pred začiatkom konfliktu hlavným vývozcom plynu a ropy pre starý kontinent. Energie na trhu výrazne vzrástli a regulačný úrad upozorňoval, že bez štátneho zásahu domácnostiam na roky 2023 a 2024 vzrastú plošné faktúry za plyn aj o sto percent. Štát sa rozhodol pre pomoc domácnostiam. Išlo o najväčšiu pomoc domácnostiam v histórii SR. Udržanie taríf si vyžiadalo takmer 2,2

³¹ Autorský kolektív RÚZ. *COVID-19 : Dopady a cesty z krízy*. In *ruzsr.sk* [Online]. Dostupné na : <https://www.ruzsr.sk/media/1a0e6ba3-99fa-4ace-ba60-245e8ac4ba41.pdf> [cit. 2024-02-18].

miliardy eur. Najväčší objem financií putoval na plyn pre domácnosti v odhadovanej hodnote 1,2 miliardy eur. Taktiež veľkou položkou bolo stropovanie taríf pre odberateľov elektriny. Išlo o rôzne poplatky ako tarify za straty či tarify za prenos. Štátnu kasu to stálo 349 miliónov eur. Zároveň veľkú položku tvorilo aj kompenzovanie cien tepla, ktoré vyšlo na 310 miliónov eur. Následne so zmenou vlády na úradnícku vládu prišlo okresanie pomoci pre rok 2024. Nová vláda ale navrhla nový „energoúčtet“ na rok 2024, s výdavkami 1,2 miliardy eur.³² Zvýšené ceny energií viedli k zvýšeným prevádzkovým nákladom firiem, čo negatívne ovplyvnilo ich zisky a konkurencieschopnosť. Niektoré firmy museli prerušovať výrobu a pristúpiť aj k prepúšťaniu zamestnancov. Najväčší postih zaznamenali firmy odvetviach strojárstva, ktorých výroba (vstupy) sú energeticky náročné (oceliarne, železiarne, plynárne).

2.3 Legislatívne kroky vlády SR počas kríz

Po vstupe Slovenska do eurozóny v roku 2009 sa ako hlavný nástroj ovplyvnenia ekonomiky využívala fiškálna politika, ktorá bola určovaná ekonomickou krízou s cieľom zachovať ekonomickú stabilitu a udržať verejné financie. Vláda SR prijala fiškálnu stratégiu na udržanie týchto cieľov. Tak isto sa rozhodla prijať proti krízové opatrenia, ktoré boli reakciou na zhoršenie vývoja reálnej ekonomiky a ich cieľom sa bolo vyhnúť hospodárskej recesii, rastu miery nezamestnanosti a snahu obnoviť ekonomický rast. Celkovo bolo navrhnutých 27 opatrení v oblasti makroekonomiky, fiškálnej a rozpočtovej politiky a jednotlivých štrukturálnych politík. V decembri 2008 bol prijatý vládou SR druhý súbor proti krízovým opatreniam. Tretí súbor bol prijatý vo februári 2009, kde boli doplnené opatrenia v makroekonomickej oblasti a v oblasti podnikateľského prostredia. Proti krízové balíčky boli zamerané na podporu malého a stredného podnikania, na podporu vedy a výskumu, udržania zamestnanosti, a znižovanie daňových a odvodových nákladov pre cestujúcich.³³

Prehľad opatrení vlády SR po rokoch s vyčíslením nákladov v mil. eur počas finančnej krízy:

³² Hospodárske Noviny. *Energetický účet Slovenska za dva roky vojny na Ukrajine : stratili sme miliardy a zdražel nám aj benzín*. In *hnonline.sk* [Online]. Dostupné na : <https://hnonline.sk/finweb/ekonomika/96132780-energeticky-ucet-slovenska-za-dva-roky-y-na-ukrajine-stratili-sme-miliardy-a-zdrazel-nam-aj-benzin> [cit. 2024-02-26].

³³ BOGYI, Peter. 2016. *Hlavné príčiny ekonomickej a finančnej krízy 2007/2008*. Diplomová práca [Online]. Praha: Bankovní institut vysoká škola, Katedra financií a ekonómie. 85 s. Dostupné na : https://is.ambis.cz/th/mtsvv/DP_Bogyi.pdf [cit. 2024-02-27].

2008: Opatrenia na stabilizáciu bankového sektora SR (neuvedené)

2009: Zníženie sadzby poistného do rezervného fondu solidarity pre povinne dôchodkovo poistenú SZČO zo 4,75% na 2% (40 mil.); Skrátenie lehoty na vrátenie nadmerných odpočtov DPH z 60 na 30 dní (511 mil.); Zmeny týkajúce sa odpisovania majetku (34 mil.); Príspevok na podporu vytvorenia nového pracovného miesta (12 mil.); Stimuly pre výskum a vývoj vykonávaný podnikateľmi – dotácia zo ŠR a úľava na dani z príjmov PO (100 mil.); Financovanie konkrétnych projektov výskumu a vývoja (6 mil.); Stimuly pre malé a stredné podniky (MSP) (8 mil.); Programy zamerané na zvýšenie energetickej efektívnosti a zlepšenie energetickej infraštruktúry (133 mil.); Finančné granty na obnovu kultúrnych pamiatok (10 mil.); Navýšenie a zlepšenie prístupnosti prostriedkov pre rozvoj a financovania programov MSP (124 mil.); Dotácia na nákup nového automobilu za podmienky likvidácie starého vozidla, tzv. „šrotovné“ (55 mil.); Program pomoci občanom, ktorí stratili schopnosť splácať úver na bývanie v dôsledku hospodárskej krízy (18 mil.); Poskytovanie bezúročných úverov na zateplenie bytov a bytových a rodinných domov vo výške 100 % oprávnených nákladov stavby (71 mil.); Zavedenie možnosti využitia flexikonta vo firmách (0 mil.)

2009 – 2010: Zníženie NČZD u DPFO a zvýšenie zamestnaneckej prémie (367 mil.); Zmeny v daňovej oblasti týkajúce sa podnikateľského prostredia znižujúce administratívne náklady (0 mil.); Podpora vytvárania a udržiavania sociálnych podnikov (229 mil.); Príspevok na podporu udržiavania zamestnanosti (28 mil.); Príspevok ku mzde zamestnanca (25 mil.); Zvýšenie príspevku na dochádzku do zamestnania (11 mil.);

2009 – 2012: Poskytnutie finančnej výpomoci ŽS Cargo, a. s. a Železničiam SR (236 mil.)

2010: Podpora mladomanželských pôžičiek (6 mil.)

Čo sa týka legislatívnej činnosti, tak slovenský parlament schválil v decembri 2011 ústavný zákon o rozpočtovej zodpovednosti, ktorý stanovil mantinely vo fiškálnej oblasti tým, že obmedzuje výšku dlhu verejnej správy, a zavádza opatrenia, ktoré majú zabrániť rastu dlhu na neudržateľnej úrovni.

Počas Covidovej krízy vláda SR prijala od marca 2020 viacero podporných opatrení na pomoc podnikateľom a zamestnancom postihnutých protipandemickými opatreniami. Tieto opatrenia mali 2 charaktery, a to buď plošné, alebo špecificky zamerané. Medzi

opatrenia s plošným charakterom môžeme napríklad zaradiť: opatrenia na podporu zamestnanosti a pomoc podnikateľom pri výpadku ich príjmov (v gescii MPSVaR SR); dotácie na nájomné (v gescii MH SR); odklady platieb (poistné, dane, leasing, úvery); ostatné formy pomoci. Špecificky zamerané opatrenia boli zamerané na skupiny podnikateľov pôsobiacich v odvetviach s najväčším rizikom prenosu vírusu. Tieto podnikateľské subjekty boli z oblasti ubytovania a stravovania, cestovného ruchu, kultúrneho a kreatívneho priemyslu a dopravy. V oblasti právnej ochrany vláda SR v tomto období prijala viaceré zákony, ktoré mali za cieľ minimalizovať negatívne ekonomické dôsledky.³⁴ Boli to napr.:

- **Zákon č. 92/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 a v justícii a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony** – Tento zákon umožnil vláde prijímať mimoriadne opatrenia na ochranu zdravia obyvateľstva a na minimalizáciu šírenia vírusu COVID-19. Tieto opatrenia zahŕňali uzavretie prevádzok, obmedzenia pohybu občanov a podobne
- **Zákon č. 215/2021 Z. z. o podpore v čase skrátenej práce a o zmene a doplnení niektorých zákonov** (trvalý kurzarbeit). – Tento zákon upravuje podporu v čase skrátenej práce a poskytuje finančnú pomoc od štátu v situáciách, keď zamestnávateľ nemôže prideliť zamestnancom prácu v plnom rozsahu³⁵
- **Zákon č. 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej choroby COVID-19** – Opatrenia na zmiernenie negatívnych dôsledkov pandémie sa týkajú daňovej, colnej, účtovnej oblasti, finančného trhu a rozpočtových pravidiel
- **Zákon č. 66/2020 Z. z., ktorým sa dopĺňa a zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov a ktorým sa dopĺňajú niektoré zákony** – Snaha udržania pracovných miest zo strany štátu a pomoc zamestnávateľom, aby mohli flexibilnejšie reagovať na mimoriadnu situáciu v rámci svojej spoločnosti. Ustanovuje napr. nariadenie čerpania dovolenky, poskytovanie náhrady mzdy vo

³⁴ Slovak Business Agency. *Nepriaznivý vplyv pandémie koronavírusu na podnikovú ekonomiku SR*. In *monitoringmsp.sk* [Online]. Dostupné na : <https://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2021/07/Nepriazniv%C3%BD-vplyv-pand%C3%A9mie-koronav%C3%ADrusu-na-podnikov%C3%BA-ekonomiku-SR.pdf> [cit. 2024-03-02].

³⁵ Ibid

výške 80 % v prípade uzatvorenia prevádzky, predĺženie obdobia podpory v nezamestnanosti, úpravu povinností v oblasti BOZP a iné.³⁶

V energetickej kríze vláda SR vyčlenila na rok 2022 1,5 miliardy eur na pomoc s vysokými cenami energií. Na rok 2023 vyčlenila 3,5 miliardy eur.³⁷ Hlavná zložka pomoci vlády SR bolo zastropovanie cien energií. Pri plyne bolo maximum 99 eur za megawatthodinu a pri elektrine 199 eur za megawatthodinu. Z akéhokoľvek nákupu nad túto hranicu štát preplatil 80 % výdavkov. Na uskutočnenie možnosti poskytnutia dotácií za vysoké ceny elektriny a plynu sa prijala v parlamente **novela zákona č. 402/2022 Z.z.** z 10. novembra 2022, ktorým sa dopĺňa a mení zákon č. 71/2013 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov a ktorým sa dopĺňa zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Cieľom daného návrhu boli legislatívne úpravy, ktoré boli potrebné na to aby Ministerstvo hospodárstva SR mohlo poskytnúť pomoc podnikom zasiahnutým energetickou krízou, a taktiež dosiahnutie zmiernenia negatívneho vplyvu vysokého nárastu cien elektriny a plynu. Zákon uvádzal povinnosť pre dodávateľa elektriny, dodávateľa plynu, prevádzkovateľa distribučnej sústavy alebo prevádzkovateľa distribučnej siete poskytnúť ministerstvu súčinnosť potrebnú na posúdenie žiadosti o dotáciu. Novela zákona zároveň umožňovala, aby sa bežné výdavky na podporu poskytovaných z výdavkov štátneho rozpočtu z dôvodu kompenzácie zvýšenia cien plynu a elektriny rozpočtované v roku 2022 a 2023 mohli použiť do konca roka 2024.³⁸

³⁶ epi. *COVID-19 : Zákony a vysvetlenia*. In *epi.sk* [Online]. Dostupné na : <https://www.epi.sk/clanok-z-titulky/covid-19-zakony-a-vysvetlenia-4-2020.htm> [cit. 2024-03-02].

³⁷ Startitup. *Vláda zastropuje ceny energií, na pomoc Slovákom vyčlenila miliardy eur*. In *startitup.sk* [Online]. Dostupné na : <https://www.startitup.sk/vlada-zastropuje-ceny-energii-na-pomoc-slovakom-vyčlenila-miliardy-eur/> [cit. 2024-03-03].

³⁸ Hospodárske noviny. *Parlament schválil novelu umožňujúcu dotovať vysoké ceny energií pre podniky*. In *hnonline.sk* [Online]. Dostupné na : <https://hnonline.sk/finweb/ekonomika/96050718-parlament-schválil-novelu-umoznujucu-dotovat-vysoke-ceny-energii-pre-podniky> [cit. 2024-03-03].

3. Cieľ práce, metódy skúmania a metodika práce

3.1 Cieľ práce

Cieľom tejto bakalárskej práce je porovnanie dopadu jednotlivých kríz na firmu vo vybranom odvetví. Vybraný subjekt je spoločnosť v strojárskom odvetví. Taktiež je našim cieľom zhodnotiť pomoc vlády SR vybranému subjektu v rámci poskytovania podpory na prekonanie dopadov jednotlivých kríz. Konkrétne sa zameriavame na odpovede na nasledujúce výskumné otázky:

1. Aký je vzťah medzi jednotlivými krízami navzájom?
2. Bola poskytnutá pomoc vlády SR vybranému subjektu dostatočná a musel skúmaný subjekt prijímať opatrenia na prekonanie jednotlivých kríz?
3. Z ktorých krízových období bola pomoc vlády SR najobjemnejšia pre skúmaný subjekt?

Na základe týchto otázok sme formulovali nasledujúce hypotézy:

1. Vzťah medzi jednotlivými krízami existuje a je viditeľný v nadväzujúcich časových obdobiach, najmä pri konci Covidovej krízy a nástupe energetickej krízy
2. Poskytnutá pomoc vlády SR nebola v každej kríze dostatočná a skúmaný subjekt musel prijímať opatrenia na prekonanie jednotlivých kríz
3. Najobjemnejšia pomoc vlády SR pre skúmaný subjekt bola pomoc počas Covid krízy.

Pomoc vlády SR sa hodnotila v tej rovine, či hospodársky subjekt nemusel prijať opatrenia navyše a mohol sa spoľahnúť na podporu, alebo musel prijať interné opatrenia zamerané na prekonanie krízového obdobia.

Naším nasledujúcim cieľom je vysvetliť, ako jednotlivé krízy vplývali na svetové hospodárstvo, a taktiež aký mali dopad na hospodárstvo Slovenskej republiky ako celok, a neskôr ako postihli jednotlivé sektory ktoré sa týkali vybraného subjektu.

Medzi čiastkové ciele zaradujeme pochopenie problematiky cyklického vývoja ekonomiky. Uchopením tejto problematiky, či už z hľadiska histórie, alebo z hľadiska funkčnosti, nám umožňuje poznať súvis medzi tým, prečo jednotlivé krízy vznikali

v pomerne pravidelne opakujúcich sa intervaloch a jednotlivými dôsledkami krízových dopadov na ekonomiku.

3.2 Metodika práce a metódy skúmania

Kompozícia teoretickej časti tejto bakalárskej práce pozostáva zo zozbieraných informácií z rôznych odborných monografií, zahraničných a slovenských článkov. Taktiež je použitá odborná literatúra, či už od slovenských autorov pohybujúcich sa v akademickej sfére, ale aj zahraničné publikácie autorov. Prevalu má výklad nadobudnutých informácií a ich následné prepojenie a porovnanie. Pre praktickú časť bakalárskej práce sme si zvolili tieto všeobecné metódy:

Analýza – systematický postup, ktorý sa používa na štruktúrované rozkladanie, skúmanie a interpretáciu dát, informácií alebo materiálov s cieľom odhalenia ich vzťahov, vzorov alebo významu. Pre praktickú časť sme si zvolili túto metódu vo forme prístupu k dokumentom vo vybranej spoločnosti. Vybraná spoločnosť bola vhodný kandidát a preto bola zvolená ako objekt skúmania, pretože svojim vplyvom a veľkosťou bola jednou z líderských firiem vo vybranom odvetví. Spoločnosť taktiež disponovala podrobnou dokumentáciou, ktorá opisovala jednotlivé finančné situácie spoločnosti počas skúmaných období, a taktiež obsahovala podklady, ktoré ukazovali pomoc vlády Slovenskej republiky danej spoločnosti. Predmetom analýzy z vybraných dokumentov boli hlavne účtovné závierky spoločnosti, v ktorých sme skúmali výkaz ziskov a strát, keďže v nich je zaznamenaný hospodársky výsledok spoločnosti. Ďalej sme skúmali korešpondenciu so štátnymi inštitúciami, ktoré administratívne a exekutívne zabezpečovali štátnu pomoc.

Metóda rozhovoru – kvalitatívna výskumná technika ktorá umožňuje hlbšie porozumieť analyzovanej téme alebo fenoménu prostredníctvom priamej interakcie s účastníkmi. Samotný rozhovor sa uskutočnil s konateľom spoločnosti, ktorý v tom čase zároveň pôsobil ako finančno-personálny riaditeľ. Rozhovor bol uskutočnený formou dialógu, kedy konateľ reagoval na otvorené výskumné otázky, z ktorých bol vyhotovený záznam.

Komparácia – výskumná technika, ktorá slúži na porovnávanie a kontrastovanie rôznych prvkov, situácií, javov alebo skupín s cieľom pochopiť ich podobnosti, rozdiely a vzťahy. Táto metóda umožňuje analyzovať vzory, trendy a významy komparovaných položiek a prispieva k hlbšiemu pochopeniu skúmaného fenoménu. Komparácia bola

použitá pri posudzovaní, porovnávaní a hodnotení jednotlivých finančných výsledkov spoločnosti s poskytnutou štátnou pomocou. Vychádzala zo spracovaného výstupu, ktorý vznikol z analýzy údajov z vybraných dokumentov spoločnosti a záznamu rozhovoru s konateľom.

4. Výsledky práce

V nadväznosti na teoretickú časť tejto bakalárskej práce by sme sa v praktickej časti chceli venovať dvom druhom kríz. Prvá kríza vznikla zlyhaním finančného sektoru (Finančná kríza) a jej vznik je možné prirovnať ku klasickému ekonomickému cyklu, teda k jeho štyrom fázam, kde finančný sektor spôsobil dno – depresiu v celosvetovom meradle. Ďalšie dve krízy (Covidová kríza a Energetická kríza) boli spôsobené exogénnymi faktormi. Covidová kríza vznikla ako príčina rozšírenia nebezpečného nákazlivého vírusu po svete. Energetická kríza vznikla na jednej strane ako dôsledok vojenského konfliktu na Ukrajine a na druhej strane ako pozostatok zvýšeného dopytu a rýchlo rastúcej inflácie po období covidu.

Dopad týchto jednotlivých kríz a ich riešenie vo forme štátnej pomoci sme skúmali v spolupráci so spoločnosťou Prvá Martinská Rezáreň (skratka PMR s. r. o.). Táto spoločnosť bola založená v roku 1999. Jej ťažisková oblasť podnikania spočíva v delení (rezaní, pálení) a ohýbaní hutného materiálu. Spoločnosť už od svojho založenia zaujala významné postavenie na slovenskom trhu. Stala sa jednou z líderských firiem v oblasti druhotného spracovania ocele a vytvorila si stabilné a dobré meno medzi domácimi a zahraničnými zákazníkmi. Firma má 152 zamestnancov, je rozdelená na viacero úsekov (výrobný úsek, obchodný úsek, finančno-personálny úsek a technické služby výroby), a v súčasnosti obchoduje s 30 domácimi partnermi a 12 zahraničnými partnermi.

4.1 Pomoc firme počas finančnej krízy 2008 – 2009

Počas finančnej krízy 2008 – 2009 na prevažnú časť protikrízových opatrení prijatých vládou SR neboli vyčlenené finančné zdroje, a tým pádom nemalo ich plnenie dopad na rozpočet verejnej správy. Je však potrebné konštatovať, že tieto opatrenia mali prevažne formálny charakter a účinnosť ich plnenia na zmiernenie negatívnych dopadov krízy na hospodárstvo SR je aj dodnes otáznava. Väčšinu protikrízových opatrení, na ktoré však boli vyčlenené finančné zdroje, boli smerované do oblasti politiky trhu práce. Ide o opatrenia č. 8 a 13. Navyše bol vládou SR dňa 2. februára 2009 uznesením č. 100/2009 k týmto opatreniam schválený aj samostatný Návrh opatrení na zmiernenie dopadov globálnej finančnej krízy a hospodárskej krízy na zamestnanosť, ktorý obsahoval ďalších sedem opatrení v oblasti aktívnej a pasívnej politiky trhu práce (AOTP). Spomedzi protikrízových AOTP za obdobie prvého polroka 2010 bol najväčší záujem o príspevok na

podporu regionálnej a miestnej zamestnanosti (§ 50i) a príspevok na podporu vytvorenia nového pracovného miesta (§ 50e)³⁹

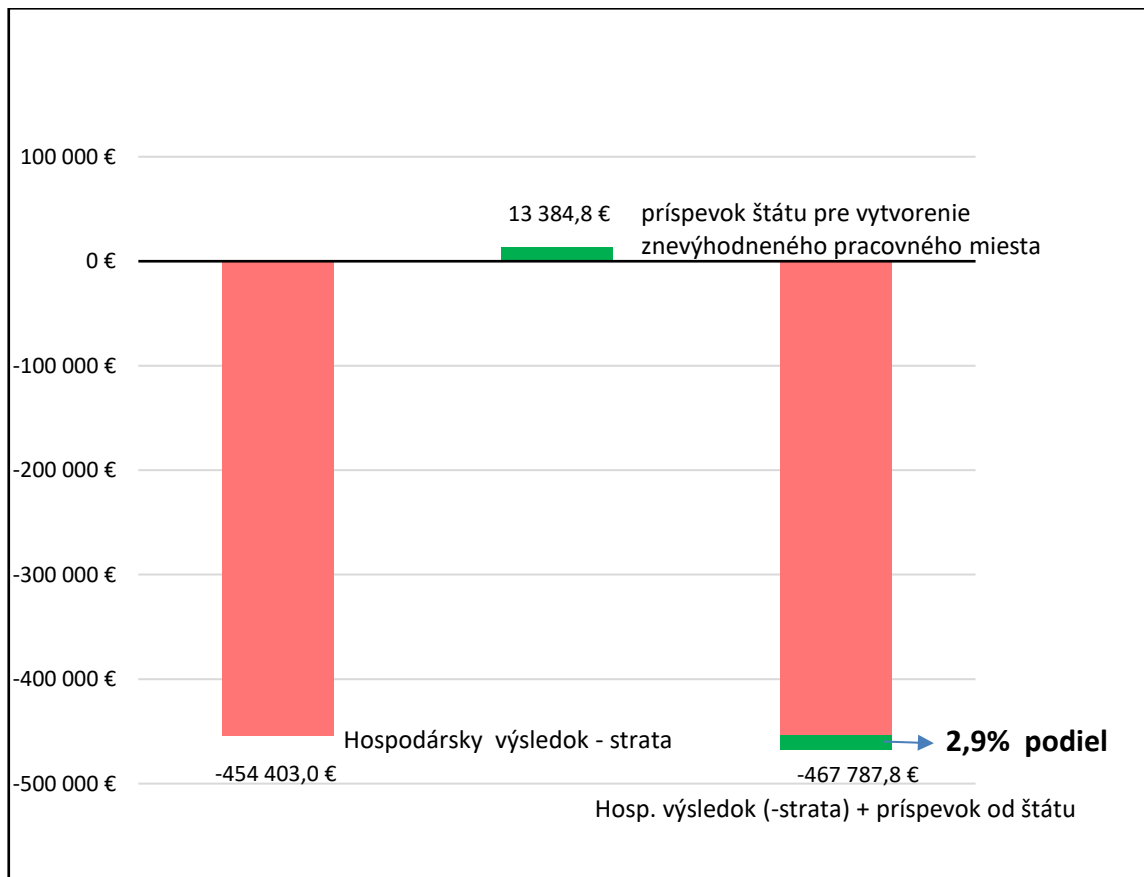
Firmu PMR s. r. o. tak, ako ostatné firmy v strojárskom odvetví, zasiahla finančná kríza. Obrat firmy za rok 2008 bol 12 126 716 eur, a v roku 2009 poklesol obrat na 5 742 665 eur, čo je pokles o 6 384 051 eur (52,6 %). Hospodársky výsledok firmy za rok 2008 predstavoval 637 906 eur, a v roku 2009 poklesol na zápornú hodnotu (teda stratu) – **454 403 eur**, čo je pokles o 1 092 309 eur. Vzhľadom na to, že štát neposkytoval žiadnu pomoc, ktorá by bola využiteľná, tak firma na začiatku roku 2009 prijala nasledovné opatrenia na potlačenie dôsledkov finančnej krízy:

1. Okamžitá optimalizácia nákladov spoločnosti:
 - a) Zriadený krízový manažment prevádzkových nákupov (šetrenie, len nevyhnutné nákupy)
 - b) Redukcia personálnych nákladov (zníženie počtu zamestnancov)
2. Krízový manažment výnosov spoločnosti:
 - a) Zvýšená starostlivosť o súčasných zákazníkov
 - b) Zvýšené úsilie o získanie nových zákazníkov z priemyselných odvetví nie až tak postihnutých finančnou krízou
3. Žiadosť o odklad úverových a leasingových splátok

Neskôr firma získala relatívne nízku použiteľnú pomoc od štátu. Využila získanie príspevku na podporu zamestnávania znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie (§50) podľa zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti. **Výška štátneho príspevku predstavovala 13 384,80 eur.**

³⁹ Národná rada Slovenskej Republiky. *Analytická správa o dopadoch finančnej a hospodárskej krízy*. In *hsr.rokovania.sk* [Online]. Dostupné na : https://hsr.rokovania.sk/data/att/122601_subor.doc [cit. 03-24-2024].

Graf č. 3 Graf podielu príspevku štátu pre vytvorenie znevýhodneného pracovného miesta na hospodárskom výsledku spoločnosti za rok 2009

Zdroj : Vlastné spracovanie

Predmetný graf znázorňuje podiel príspevku štátu pre vytvorenie znevýhodneného pracovného miesta na dosiahnutom hospodárskom výsledku za rok 2009, teda v čase celosvetovej finančnej krízy. Tento podiel predstavoval 2,9 % z dosiahnutého hospodárskeho výsledku spoločnosti za rok 2009.

Zhodnotenie: Výška štátnej pomoci počas globálnej finančnej krízy bola pre firmu PMR s. r. o. v pomere dopadov (HV 2009 strata - 454 404 eur) veľmi nízka. Spoločnosť sa snažila získať iné druhy štátnej pomoci (napríklad zvýhodnený úver od Slovenskej záručnej a rozvojovej banky a. s., alebo zvýhodnený úver a záruky od EXIMBANKY SR a. s.), avšak podmienky, ktoré tieto banky poskytovali, nevedela spoločnosť splniť.

4.2 Pomoc firme počas Covid krízy

Dôsledky celosvetovej Covidovej krízy sa v spoločnosti PMR, s. r. o. prejavili nasledovne: Pokles čistého obratu v roku 2020 oproti roku 2019 bol vo výške 1 614 471 eur, čo predstavovalo pokles **14,2 %**. Pokles čistého obratu je kľúčový ukazovateľ, lebo zobrazuje spoločenský zásah pandémie Covid v rámci poklesu objednávok, a taktiež ukazuje narušenie dodávateľsko-odberateľských reťazcov.

Vláda SR dňa 31.3.2020 schválila balík tzv. „Prvej pomoci“ zamestnancom, podnikateľom a živnostníkom. Tento balík mal za cieľ zmierňovať dopady pandémie na ekonomiku. Priama podpora zamestnávateľov a SZČO sa mala na základe úvodného uznesenia vlády vykonávať prostredníctvom dvoch opatrení: opatrenie 1 a opatrenie 2. Oprávnené obdobie, za ktoré sa dala žiadať pomoc, sa začalo vyhlásením mimoriadnej situácie dňa 12.3.2020. Uznesením zo dňa 14.4.2020 sa upravili podmienky poskytovania opatrení 1 a 2. Zároveň došlo k rozšíreniu priamej pomoci, keď sa zaviedli opatrenia 3 a 4 (ďalej delené na opatrenia A a B), ktoré oprávňovali žiadať o finančnú pomoc ďalšie zasiahnuté segmenty hospodárstva, ktoré nepokrývali pôvodné opatrenia. Od októbra 2020 sa začal uplatňovať rámec „Prvá pomoc +“. Uznesením 72/2021 sa schválilo ďalšie zatraktívnenie podpory v podobe rámca „Prvá pomoc ++“, ktorým sa opätovne rozšíril okruh oprávnených žiadateľov a uplatňoval sa za obdobie februára 2021 až júna 2021.⁴⁰

Firma PMR, s. r. o. využila z balíka „Prvej Pomoci“, „Prvej pomoci +“ a „Prvej pomoci ++“ opatrenie 3B. V Opatrení 3B bol odstupňovaný finančný (paušálny) príspevok na zamestnancov v závislosti od poklesu tržieb, ktoré dosahujú aspoň 20 % oprávnení žiadatelia – zamestnávatelia mimo VS (právnické osoby aj SZČO).

Opatrenie 3B v rámci „Prvej Pomoci“ poskytovalo príspevok až do 80 % hrubej mzdy zamestnanca, v závislosti od poklesu tržieb. Firme v roku 2020 klesali tržby v rozmedzí od 20 % do 59,99 %. Tým pádom mala nárok na príspevok na každého

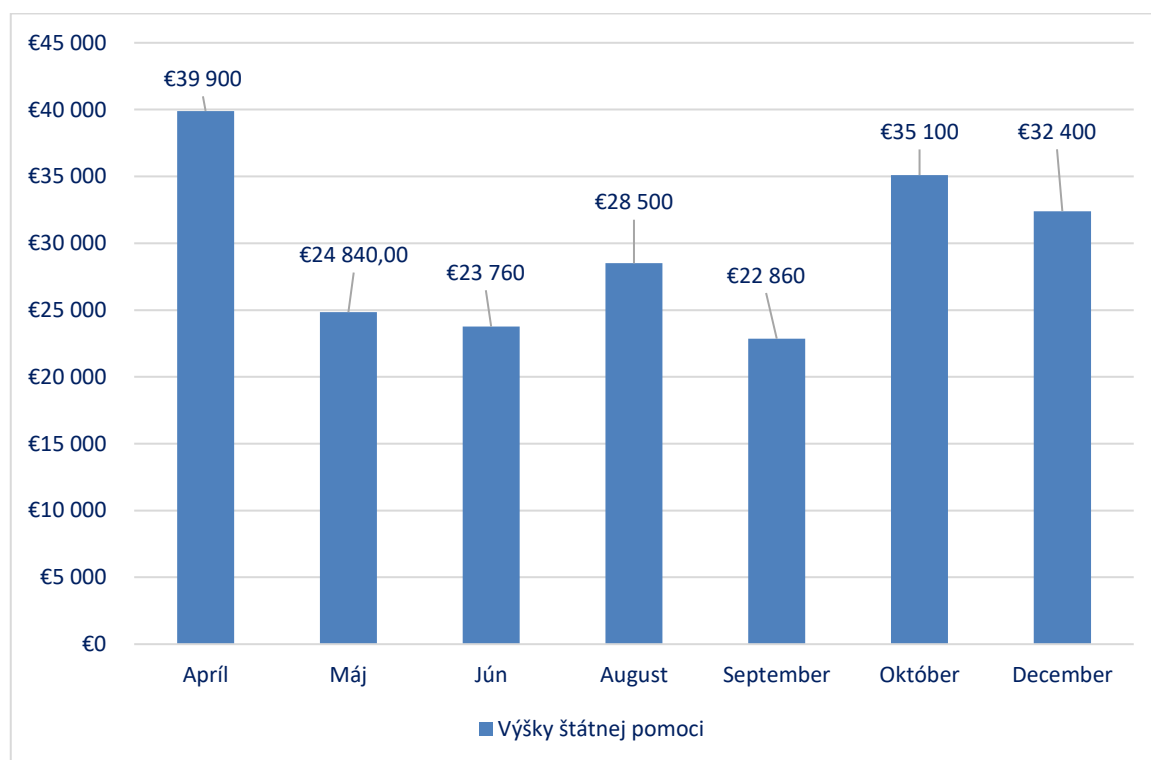
⁴⁰ Inštitút sociálnej politiky. *Prvá pomoc Slovensku : súhrnná správa o sociálnej pomoci pracujúcim a rodinám za marec 2020 až február 2022*. In *institutsocialnejpolitiky.gov.sk* [Online]. Dostupné na : https://institutsocialnejpolitiky.gov.sk/wp-content/uploads/2022/08/Prva_pomoc-suhrnna_sprava.pdf [cit. 03-24-2024].

zamestnanca vo výške 180 eur (20 % - 39,99 %) a 300 eur (40 % - 59,99 %) v mesiacoch apríl 2020 až september 2020 (v júli 2020 nebola poskytnutá pomoc).

Od októbra 2020 začalo platiť opatrenie 3B v rámci „Prvej Pomoci +“, kde sa poskytoval príspevok až do 80 % celkovej ceny práce zamestnanca, v závislosti od poklesu tržieb. Firmy klesali tržby v rozmedzí od 20 % do 59,99 %. Tým pádom mala nárok na príspevok na každého zamestnanca vo výške 270 eur (20 % - 39,99 %) a 450 eur (40 % - 59,99 %) v mesiacoch október 2020 až december 2020 (v novembri 2020 nebola poskytnutá pomoc).

S touto pomocou sa firme podarilo dosiahnuť prijateľný hospodársky výsledok za rok 2020. Zisk v roku 2020 predstavoval čiastku **279 309 eur**, a táto poskytnutá pomoc v sume **207 360 eur** do značnej miery redukovala straty z poklesu (výpadku) čistého obratu.

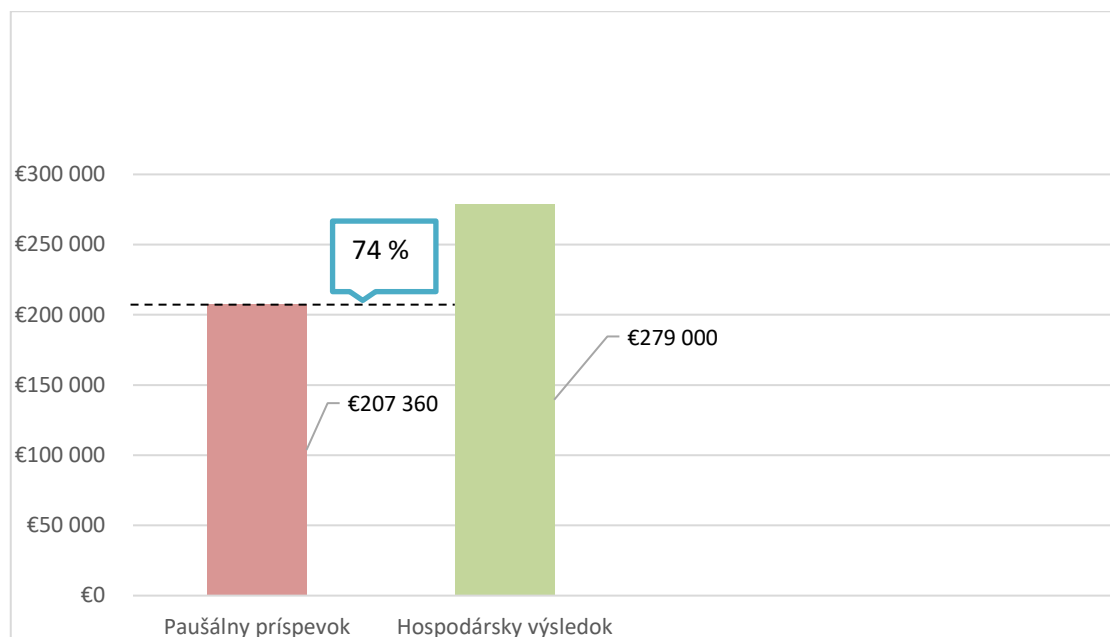
Graf č. 4: Jednotlivé čiastky paušálnych príspevkov (štátnych pomoci) v roku 2020

Zdroj: Vlastné spracovanie

Uvedený graf znázorňuje čiastky poskytnutých paušálnych príspevkov (štátnych pomoci) v jednotlivých mesiacoch roku 2020 – spolu teda 207 360 eur.

Graf č. 5: Celkový a percentuálny podiel paušálneho príspevku na hospodárskom výsledku spoločnosti PMR, s. r. o.

Zdroj: Vlastné spracovanie

Z uvedeného grafického zobrazenia vyplýva, že 74 % celoročného zisku dosiahnutého firmou bolo vďaka poskytnutým paušálnym príspevkom, ktoré mali za účel redukovať stratu počas Covid krízy v podobe znížených objednávok od zákazníkov, teda straty tržieb.

Zhodnotenie: Výška štátnej pomoci počas Covidovej krízy bola pre firmu PMR, s. r. o. v pomere dopadov najvyššia a najefektívnejšia. Vďaka tejto pomoci sa firme podarilo udržať aj v roku 2020 solídny hospodársky výsledok (zisk 279 309 eur), prostredníctvom ktorého bolo možné vo firme udržať zamestnanosť a aj primerané vyhliadky na budúci rozvoj spoločnosti. V prípade, že by táto pomoc nebola poskytnutá, tak by firma určite musela urobiť vážne zásahy do zamestnanosti a budúcich možností investovania do rozvoja spoločnosti.

4.3 Pomoc firme počas Energetickej krízy

Slovenská republika schválila počas energetickej krízy účelovú štátnu pomoc vo forme priameho grantu (dotácie), ktorý vychádzal zo Schémy štátnej pomoci na podporu podnikov v zmysle Dočasného krízového rámca pre opatrenia štátnej pomoci na podporu hospodárstva v dôsledku agresie Ruska proti Ukrajine prijatej Európskou komisiou. Schéma

štátnej pomoci a vyplácanie grantov bolo v gescii Ministerstva hospodárstva, a opatrenie bolo financované z verejných prostriedkov s možnosťou prefinancovania z finančných prostriedkov EÚ.

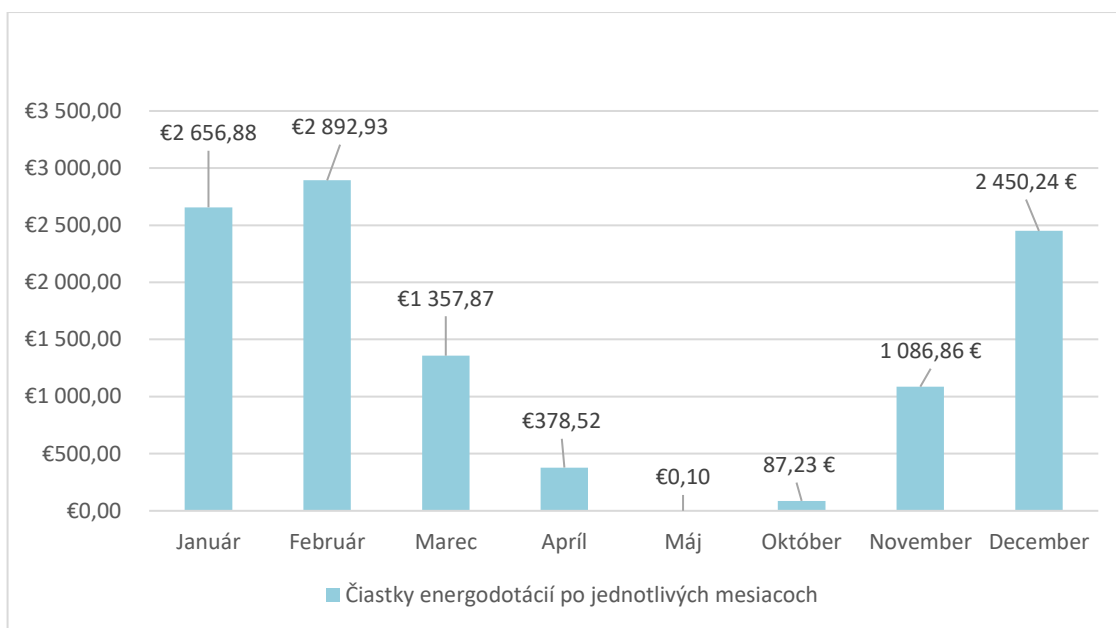
Opatrenie sa vzťahovalo na obdobie oprávnenosti, ktoré trvalo od 1.2.2022 do 31.12.2023 (oprávnené obdobie). Dotácia sa mohla poskytnúť na krytie zvýšených nákladov na zemný plyn alebo elektrickú energiu. Oprávneným nákladom pre určenie výšky dotácie bol súčin množstva zemného plynu a/alebo elektrickej energie vyjadrené v MWh, ktoré žiadateľ ako koncový odberateľ odobral od dodávateľa zemného plynu a/alebo elektrickej energie v oprávnenom období, a zvýšenia ceny, ktoré žiadateľ zaplatil za spotrebovanú jednotku za dodávku komodity zemného plynu a/alebo elektrickej energie vyjadrenú v EUR/MWh.

Dané zvýšenie ceny sa vypočítalo ako rozdiel medzi jednotkovou cenou za dodávku komodity, ktorú žiadateľ zaplatil v priemere počas oprávneného obdobia a jednotkovou cenou za dodávku komodity elektrickej energie vo výške 199 EUR za MWh a/alebo jednotkovou cenou za dodávku komodity plynu vo výške 99 EUR za MWh.⁴¹

Firma PMR, s. r. o. grant na elektrickú energiu nedostala, lebo tú mala fixovanú na 177 EUR za MWh, a štát preplácal až od 199 EUR za MWh. Pri zemnom plyne už firma grant dostala, lebo tú mala fixovanú vo výške 159,95 EUR za MWh, a štát preplácal nad cenu 99 EUR za MWh. Rozdiel bol v tomto prípade medzi 159,95 EUR za MWh a 99 EUR za MWh, a štát z tohto rozdielu preplácal 80 % (oprávnené náklady). **Od januára 2023 do decembra 2023 bola firme poskytnutá celková dotácia na plyn vo výške 10 910,63 eur.**

⁴¹ Ministerstvo hospodárstva Slovenskej Republiky. *Schéma štátnej pomoci na podporu podnikov v zmysle Dočasného krízového rámca pre opatrenia štátnej pomoci na podporu hospodárstva v dôsledku agresie Ruska proti Ukrajine*. In *energodotacie.mhsr.sk* [Online]. Dostupné na : https://energodotacie.mhsr.sk/files/Schema_statnej_pomoci_SA_104846_2022_N.pdf [cit. 03-24-2024].

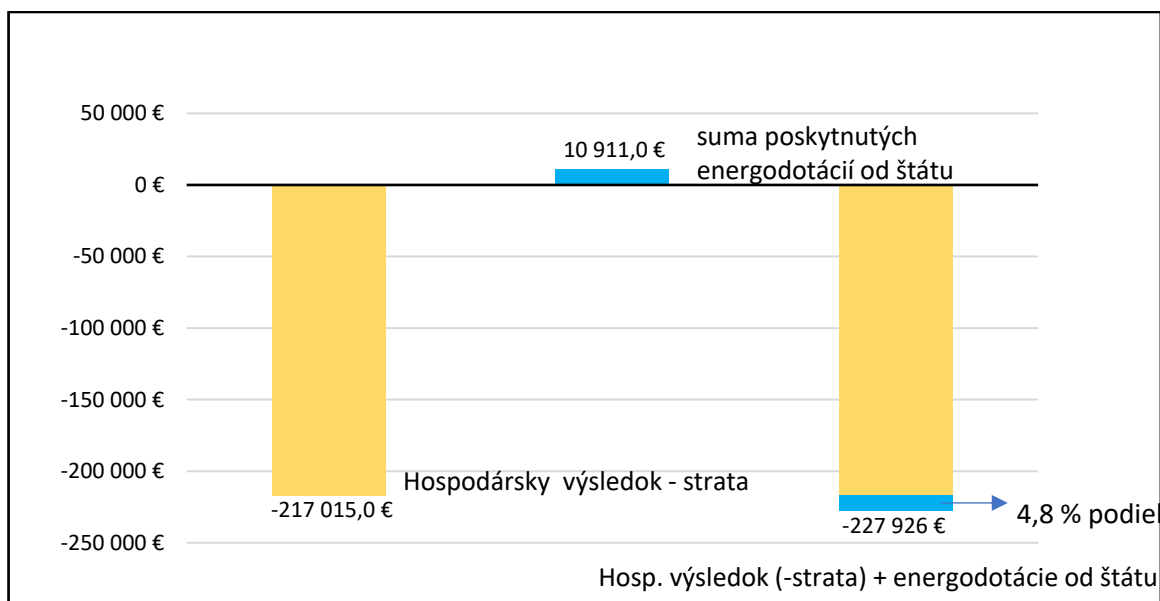
Graf č. 6: Jednotlivé čiastky štátnych energodotácií za plyn v roku 2023

Zdroj: Vlastné spracovanie

Uvedený graf znázorňuje čiastky poskytnutých energodotácií za plyn v jednotlivých mesiacoch roka 2023

Graf č. 7: Podiel poskytnutých energodotácií (na ceny plynu) od štátu na hospodárskom výsledku spoločnosti za rok 2023

Zdroj: Vlastné spracovanie

Predmetný graf znázorňuje podiel poskytnutých energiodotácií (na ceny plynu) od štátu na dosiahnutom hospodárskom výsledku za rok 2023, teda v čase vojenského konfliktu na Ukrajine v súvislosti so zvýšenými cenami energií. Tento podiel predstavoval 4,8 % z dosiahnutého hospodárskeho výsledku spoločnosti za rok 2023.

Firma PMR, s. r. o. dosiahla v roku 2023 **stratu vo výške 217 015 eur**. Táto strata bola spôsobená poklesom objednávok od zákazníkov v mesiacoch október až december 2023, poklesom, ktorý bol spôsobený inflačnou krízou a znížením hospodárskej aktivity v eurozóne.

Zhodnotenie: Výška štátnej pomoci počas energetickej krízy vyvolanej zvýšením cien energetických komodít a z titulu vojnového konfliktu na Ukrajine, bola pre firmu PMR, s. r. o. veľmi nízka. Spoločnosť získala len štátnu podporu na zvýšené ceny plynu, ktorý je v celkovej energetickej bilancii spoločnosti PMR, s. r. o. marginálny. Firma by určite využila štátnu pomoc na dotáciu zvýšených cien elektrickej energie, ale hranica nastavená Ministerstvom hospodárstva SR (199 €/MWh) bola príliš vysoko, keďže firma si dohodla kontrakt s dodávateľom elektrickej energie s fixnou cenou elektrickej energie vo výške 177 €/MWh. Preto si o dotáciu na zvýšenú cenu elektrickej energie nemohla požiadať. Vzhľadom na cenu elektrickej energie pred vojnovým konfliktom na Ukrajine (68 €/MWh) to malo aj napriek tomu pomerne výrazný dopad do hospodárskeho výsledku spoločnosti.

Záver

Z pohľadu spoločnosti PMR, s. r. o. možno konštatovať, že každá z jednotlivých kríz mala na ňu špecifický dopad. Finančná kríza mala na firmu najtvrdší dopad, keďže obrat medziročne poklesol o 52,6 %. Firma musela prepustiť 54 zamestnancov a dosiahla stratu – 454 403 eur. Poskytnutú štátnu pomoc vo výške 13 384,80 eur možno v kontexte týchto dopadov finančnej krízy považovať za pomoc s malým rozsahom. Vzhľadom na vtedajšiu nedostatočnú pomoc štátnych inštitúcií sa musel každý hospodársky subjekt vyrovnáť s dopadmi finančnej krízy individuálne. Našťastie pre firmu symptómy finančnej krízy na prelome rokov 2009-2010 odznegli, začali postupne pribúdať objednávky od zákazníkov a situácia sa postupne konsolidovala.

Covidová kríza zasiahla spoločnosť hlavne pomerne veľkým medziročným poklesom čistého obratu v objeme 1 614 471 eur, čo predstavovalo 14,2 %. V tejto kríze však štát aktívne vstúpil do systému štátnej pomoci za účelom zmiernenia dopadov krízy. V zmysle spoločných riešení na úrovni EÚ a individuálnych riešení vlády SR („Prvá Pomoc“, „Prvá Pomoc ++“ a „Prvá Pomoc +++“) výrazným spôsobom pomohol štát hospodárskym subjektom, a teda aj sledovanej spoločnosti.

Energetická kríza v konečnom dôsledku spoločnosť nezasiahla až tak výrazne, pretože náklady na energie (elektrická energia, plyn, teplo – horúcovod) predstavujú len 8 % z celkových nákladov spoločnosti. Štátna pomoc vo forme poskytnutých dotácií na zvýšenie ceny plynu predstavovala len minimálnu pomoc v kontexte hospodárenia spoločnosti za rok 2023, ktoré bolo negatívne ovplyvnené inými faktormi.

Z vyššie uvedeného jednoznačne vyplýva, že pre spoločnosť PMR, s. r. o. bola najlepšia a najefektívnejšia štátna pomoc počas Covidovej krízy. Táto pomoc spoločnosti pomohla udržať pracovné miesta a do značnej miery zredukovala znížené tržby počas tohto obdobia. Dosiahnutý hospodársky výsledok za rok 2020 aj za tejto štátnej pomoci vytvoril predpoklad pre možnosť udržania rozvoja spoločnosti v budúcnosti. Štát takto nenechal konkrétny hospodársky subjekt poradiť si sám s tvrdými dôsledkami Covidovej krízy.

Zoznam použitej literatúry

- AUTORSKÝ KOLEKTÍV RÚZ. *COVID-19: Dopady a cesty z krízy*. In *ruzsr.sk* [Online]. 2022. Dostupné na : <https://www.ruzsr.sk/media/1a0e6ba3-99fa-4aee-ba60-245e8ac4ba41.pdf>
- BÉNASSY-QUÉRÉ, Agnès a kol. *Economy Policy : Theory and Practice*. Oxford : Oxford University Press, 2010. 728 s. ISBN 978-0-19-532273-6.
- BOGYI, Peter. *Hlavné príčiny ekonomickej a finančnej krízy 2007/2008*. Diplomová práca [Online]. Praha : Bankovní institut vysoká škola AMBIS, Katedra financií a ekonómie. 2016. 85 s. Dostupné na : https://is.ambis.cz/th/mtsvv/DP_Bogyi.pdf
- CONDUITS. *Their structure and risk*. In *morganstearns.com* [Online]. Dostupné na : <https://www.morganstearns.com/securitization-2b-2>
- EPI. *COVID-19 : Zákony a vysvetlenia*. In *epi.sk* [Online]. Dostupné na : <https://www.epi.sk/clanok-z-titulky/covid-19-zakony-a-vysvetlenia-4-2020.htm>
- HOLMAN, Robert. *Makroekonomie*. Praha : C.H. Beck, 2004. 424 s. ISBN 80-7179-764-2.
- HOSPODÁRSKE NOVINY. *Energetický účet Slovenska za dva roky vojny na Ukrajine : stratili sme miliardy a zdražel nám aj benzín*. In *hnonline.sk* [Online]. 2024. Dostupné na : <https://hnonline.sk/finweb/ekonomika/96132780-energeticky-ucet-slovenska-za-dva-roky-y-na-ukrajine-stratili-sme-miliardy-a-zdrazel-nam-aj-benzin>
- HOSPODÁRSKE NOVINY. *Parlament schválil novelu umožňujúcu dotovať vysoké ceny energií pre podniky*. In *hnonline.sk* [Online]. 2022. Dostupné na : <https://hnonline.sk/finweb/ekonomika/96050718-parlament-schvalil-novelu-umoznujucu-dotovat-vysoke-ceny-energii-pre-podniky>
- INŠTITÚT SOCIÁLNEJ POLITIKY. *Prvá pomoc Slovensku : súhrnná správa o sociálnej pomoci pracujúcim a rodinám za marec 2020 až február 2022*. In *institutsocialnejpolitiky.gov.sk* [Online]. 2022. Dostupné na : https://institutsocialnejpolitiky.gov.sk/wp-content/uploads/2022/08/Prva_pomoc-suhrnna_sprava.pdf

INTEGROVANÝ ODBOROVÝ ZVAZ. *Situačná správa o sociálno – ekonomických dopadoch globálnej finančnej a hospodárskej krízy na vývoj hospodárstva SR v roku 2009*. In *ioz.sk* [Online]. 2010. Dostupné na : <https://ioz.sk/wp-content/uploads/dopad-krizy-na-vyvoj-hospodarstva.pdf>

INTERNATIONAL ENERGY AGENCY. *Global Energy Crisis*. In *iea.org* [Online]. 2022. Dostupné na : <https://www.iea.org/topics/global-energy-crisis>

KNOOP, Todd A. *Recessions and Depressions : Understanding Business Cycles*. 2. vyd. Santa Barbara : ABC-CLIO,LLC. 2010. 300 s. ISBN 978-0-313-38164-5.

KOVALOVÁ, Dáša. *Prehľad závažných ekonomických kríz v minulosti – príčiny, následky a ich riešenie*. Bakalárska práca. [Online]. Banská Bystrica : Zahraničná vysoká škola, Katedra ekonómie a spoločenských vied. 2010. 56 s. Dostupné na : https://is.ambis.cz/th/yoa0g/Prehľad_zavaznych_ekonomickych_kriz_v_minulosti_-_priciny_nasledky_a_ich_riesenie_x1zdx.pdf

LISÝ, J. a kol. *Ekonomický rast a ekonomický cyklus*. Bratislava : IURA Edition, 2011. 274 s. ISBN 978-80-8078-405-8.

LISÝ, Ján a kol. *Ekonomia*. Praha : Wolters Kluwer, 2016. 624 s. ISBN 978-80-7552-275-7.

MATOUŠKOVÁ, Eleonóra a kol. *Hospodársky Cyklus: Ekonomické, sociologické a behaviorálne aspekty*. Nitra : Tribun EU, 2021. 175 s. ISBN 978-80-263-1687-9.

MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, Odbor priemyslu a inovácií. *Charakteristika vývoja strojárkeho priemyslu v roku 2008*. In *economy.gov.sk* [Online]. Dostupné na : <https://www.economy.gov.sk/uploads/files/VNRsEmCy.pdf>

MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Schéma štátnej pomoci na podporu podnikov v zmysle Dočasného krízového rámca pre opatrenia štátnej pomoci na podporu hospodárstva v dôsledku agresie Ruska proti Ukrajine*. In *energodotacie.mhsr.sk* [Online]. Dostupné na : https://energodotacie.mhsr.sk/files/Schema_statnej_pomoci_SA_104846_2022_N.pdf

NÁRODNÁ RADA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Analytická správa o dopadoch finančnej a hospodárskej krízy*. In *hsr.rokovania.sk* [Online]. Dostupné na : https://hsr.rokovania.sk/data/att/122601_subor.doc

ONAČILLA, Jozef. *Skrátené legislatívne konanie v praxi*. In *pravnenoviny.sk : Právo* [Online]. Dostupné na : <https://www.pravnenoviny.sk/skratene-legislativne-konanie-v-praxi>

PAK, Anton a kol. *Economic Consequences of the COVID-19 Outbreak : the Need for Epidemic Preparedness*. In *frontiersin.org : Public Health* [Online]. Dostupné na : <https://www.frontiersin.org/journals/public-health/articles/10.3389/fpubh.2020.00241/full>

SLOVAK BUSINESS AGENCY. *Nepriaznivý vplyv pandémie koronavírusu na podnikovú ekonomiku SR*. In *monitoringmsp.sk* [Online]. Dostupné na : <https://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2021/07/Nepriazniv%C3%BD-vplyv-pand%C3%A9mie-koronav%C3%ADrusu-na-podnikov%C3%BA-ekonomiku-SR.pdf>

STARTITUP. *Vláda zastropuje ceny energií, na pomoc Slovákom vyčlenila miliardy eur*. In *startitup.sk* [Online]. Dostupné na: <https://www.startitup.sk/vlada-zastropuje-ceny-energi-na-pomoc-slovakom-vyclenila-miliardy-eur/>